

Kümme lugu.

Widewikul sõpradele jutustanud

Juhan Liiv.

Lartus ja Miias.
Schnakenburgi trükk ja lulu.
1893.

Hind 25 kop.

Kümme lugu.

Widewikul sõpradele jutustanud

Juhan Liiv.

Tartus ja Riias.

Schnakenburgi trükk ja kulu.

1893.

Дозволено Цензурою. — Дерптъ, 14. Декабря 1892 года.

60732

Õsimejed kirjaniku tundmused.

Trrrr! ... Wiimse poogna wiimse lehekülle wiimse rea alla lendas rägisedes paks tindi joon. Walmis! ütles julg. See oli hõiskamine, wäljakannatud hädade lõpuhymne — oli, nagu oleks kindral oma wäega praegu waenlase linnawärawa lahti murdnud, tuhandefordne hurraa läbi õhu helisenud, keegi luupainaja alt lahti saades äganud, mõrvoja aasta ootamise järele peiu rinnale langedud, nagu oleks tubat juuritükki lahti lastud — kõik need hääled oliwad segamine koos ja siiski ei olnud see muud midagi kui kirjutuse jule rägisew trrrr! Walmis! hüüdis julg nagu sõjapafun wapruse, wiha ja hõiskega segamine — walmis!

Mis teie arwate? Aastad mõtte juures pääd murtud, tuud kibedaste kirjutatud, nädalad uneta oldud, päewad jõõmata ja tunnid paberossita möõda saadetud ja nüüd kuulutab julg selle suure sõõnime: Walmis!

Aasta pääd murtud ja kuda murtud, paraku?

Kas olete näinud, kuda hobustega harjumata noor inimene peru hobuse selga istub? Tõmbab üht, tõmbab teist oheliku aru, aga kes tõmbab, on hobune, keda tõmmatakse, — noorherra ise! Mitte ratsutaja, waid ratsu tahtmine sünnib. Sõit läheb sinna, kuhu Sumal aitab. Kui hobune tahab, wõib nooreherra eluga kodu saada, minu pärast terwete kontidegagi. Siiski aga on kardetaw ikka küllalt peru hobusega wälja sõita, päälegi siis kui seda pühapäewa ratsanik teeb. Harilikult on aga perud hobused just need kõige ilusamad ja neid leitakse — kogemata.

Suurem häda muudgu sellele, keda mõte sõidutama hakkab. Plus mõte on peru hobune — õige tõsi! Tuleb kogemata ja lugu läheb kirjaks, kui sõiduhimu suur ja sõitja süda südi, aga loogika waljastega weel hästi ei oska ümber käia. Tunnete seda lugu, kus Pegasus noore luuletaja seljast maha viskab ja hirnudes edasi kihutab? Küllalt. Koh, armake ise, mis niisugune sõit aasta läbi pääajule maksuma tuleb ja teie saate selle endise aja doktoriga ühes hüüdma et mõtlemine kanade päralt raske olla.

Ujun, sõber!

Kõik need suured asjad üleüldse ja weikked weel ise-ärانىs, wõiwad noort kirjaniikku küll mõtlema panna. Ei wiska sind mõte õnnekorral mitte kraawi, ei taba tema sind, waid sina wiimaks teda — mis su tööst wiimaks õige tuleb? Ei, tuhat, mis tuleb? Kes seda küsib! Wõi kesse teab, mis kunagi millestgi tuleb, täna, homme, tunahomme ehk tuna=aasta? Kuule nüüd! Kirjuta minu pärast wagoni täis raamatuid — kirjuta aga — ega see sinu süü ei ole, kui nad trükitud ei saa. Millest siis weel midagi peab tulema kui tööst ei tule? Ei loe ju raamatuid keegi — kirjuta neid enesele südame kosutuseks.

Aga see sulle südi hõiskamine? Jaa, waatke, on koguni ise asi. Mikspärast sulg hõiskas? Sulg teadis, mis ta lõpetas. Sulg ehitas piramiidi. Ei wõinud Warao see ja see rõõmsam olla, kui ta neljakümne aasta ehitus wiimse tipukiwi sai, kui mina, kui ma wiimse joone tõmbasin.

Ta nüüd — trükkijad?

Oh trükkijad!!

See ohkamine on nüüdne, seda pean ma ütleva. Sel korral ei tunnud süda muud kui aina rõõmu, rind oli juubeli koda.

Zoon oli siis juba wiimse lehekülle pääl all, see tähendas: töö oli walmis.

Ma ei oska ütelda, misjuguise tundmusega — enese meelest olin ma juba kuulus kirjaniik — seadfin ma walmis saanud käsikirja raamatuks kokku ja ajasin palitud selga — teate ise mikspärast. Mu talitaja naisterahwas, wana krimpunud näoga lahke wanake, punane põll ees ja suure-ruuduline rätt pääs, tuli sel filmapilgul tuppä, waatas sõõgilauale, minu otja ja raputas pääd. Nagu ennegi, nii oli ka täna toit pea puutumata. Mis aga enam tähendas, paberossidest, mida hää wanake kolme päewa eest ainult ühe päewa tarwis toonud, oli suurem osa alles. Ta oleks hää meelega kõnelema hakkanud, et maitsew supp ja pruun praad külmaks läinud, oleks küsinud, kas see Miili, Maali wõi Mathilde süü on — kõigile neile on jonett isi tehtud ja wanake oskab lugeda — aga ta teadis, et siis ta palk ära wõetakse, nagu ju mitme nädala eest meie wabel maha oli tehtud.

Trükkijat otsima, see oli kõik mille pääle ma maailmas weel mõtlefin.

Minu tuba on teise korra pääl, millest kaunis hästiline trepp alla wiib. Ma astusin uksest wälja — pumps! Nii ruttu ei olnud ma ial alla astunud. Astunud! Kulake, mitte astunud, waid kukkunud! Kui inimesel suured mõtted pääs, ei ole aega weikseid treppisi tähele panna. Ei ole ka aega kuulata, kas mingi koht haiget sai. Mu käsi rabas käsikirja järele tasku — see oli wigastamata ja oli jalg ehk käsi katgi, see oli weike õnnetus.

Wiimaks olin ma uulitsal — kuhu nüüd? Misjuguise raamatu kaupleja juurde? Annan ühele käsikirja ära, teine wihastab, miks teda ilma jäeti. Wiimati lähewad isekeskis tüliise, üks teeb teisele halba ja minu süü? Teadagi, minu käsikirja tahawad kõik saada, maksku mis makjab. Ma ei taha aga häid inimesi waewata. Ma wõtan ainult 100 rubla poogna eest, sellest on mulle küll! Mis siis ülearu

tahta? Korraga tuleb mulle meelde, et see kardetaw asi on falli käsikirjaga üksi pimedas wälja minna. Mu waenlased wõiwad kudagi kuulnud olla, et käsikirja wiima lähen ja — kallale tungida. Rahju, et kaitseriista ei ole!

Kui inimene nädalate kaupa toas istub, kange theega und ära ajab, oma närwid surmani ära kurnab, tulgu siis ja ütelgu talle keegi, et see „fixe Idee“ on, mis ta mõtleb. Kes ei usu ja õndsaks ei saa, see on tema. Saa, jaa, sõjariist oleks hää asi, mõtlen mina, olen ju nüüd kuulus tähtjas mees — — —

„Ult ära!“

See oli woorimehe hääl. Hobused, õnnelikult kõrwale käänatud, trahwiwad küll minust mööda, aga wantri tagumine nurk pörkab häfilisest pöördest kõrwale ja riwab mu külge. Nüüd alles saan aru, et surma suu lähidal olen olnud. Karwakene weel, ja ma oleksin hobuste jalgade alla jäänud.

Sugurahwas oleks pärast siia kohta mulle auusamba ehitanud, mõtlesin mina.

Selle töö eest, mis mu taskust oleks leitud.

Ustusin ühte raamatu kauplusesse sisse.

Ustusin sisse? Teie arwate, et see niisama oligi. Ma kukkusin, tormasin sisse. Niisuguse pilgu ja kombega, nagu kuningas talupoegade keskele. Ütlesin, seda ja seda käin, nii ja nii on.

Ma olin oma kirjatöö tähtsuse pääle kaljukindel.

„Küll ma loen, kui aega saan,“ ütles Gestijuttude kirjastaja, „jätke aga siia!“

Mis see oli?

Mis see oli, küsisin ma iseeneselt. „Jätke aga siia, küll ma loen, kui aega saan,“ ütles ta. Kui hirmsa, raudse rahuga tegi ta seda! Inimene ae, kas sul sooja werd sugugi soontes ei woola? mõtlesin ma iseeneses. Ah

ta teab, et raamat raskest raha maksab, sellepärast. Ma võin ju ka 99 rublaga poogna anda, mõtlefin ma suuremeelselt juurde ja tahtsin seda talle hakata seletama.

"Küll ma loen, kui aega saan", ütles ta uueste, nagu näha, oma rehkningidega fibedaste ametis.

Ma astusin kauplusest välja, tulin aga saja jammu maa päält uueste tagasi.

"Mu herra, kas teil tule- ja weekindlat kappi on?" küsisin ma kaupmehelt.

"Mis sellega?"

"Noh, käsikirja pärast. Võib ju tuleõnnetus juhtuda."

"Mu herra, meil on ju tuletõrjujate selts."

"Ei, mu herra, vaatke — võib ju — maavärišmine juhtuda ja säääl värišeb teie tuletõrjujate selts ühes — terve linn võib wees ehk tules hukka saada."

"Siis ei ole ka käsikirja enam tarwis", vastas raamatukaupleja, keda arwatud nali väga lõbustas.

"Sumala pärast, ei või sugugi nalja teha. Kui te —?"

"Tuba ma loen, küll näen, olge mureta."

Mis ja inimesele teed? Tule ära muud midagi. Kodu poole minnes ei olnud ma iseenesega just kõige paremine rahul. Aga kui weike rahuline toakene, kirjutuse laud ja raamatud lambi valgusel jälle vastu naeratašiwad, olin ma õnnelikum inimene maailmas. Walmis! See oli muusika, see sõna. Kauaaegne rahutu mõtlemine, tormamine ja siia sinna raplemine mööda ja nüüd — terve maailm ees lahti, kuulsus ja rikkus tulemas! Mis küll inimesed ütlevad, kui loewad? Mis ütleb kriitik? Üleüldine suur imestamine, siis waimustatud hõiskamine. O! Ma pigistasin filmad kinni — magus, magus! Ja enne kui küsib, kas tohib, mängib mõttefujutus minuga nagu kass hiirega: Seesamasugune wainne tuba, seesama kirjutuse laud ja keegi, nagu mina ise, kirjutab kiireste midagi väga

tähtsat. Theemasin jahiseb nii armsalt ja — minusarnase mehe wastu teise pool lauda istub keegi — keegi, kelle weiksid walgeid kása ma ainult näen, kuda nad weikese kornikese kõrwal liiguvad — magus, magus! Sää! kaowad käd, kerge kaju liigub eemale, kerged sammud — thee laua juures on midagi säada. Sää! pannakse pehme käsi mu kaela pääle: Tule sööma, kallid!

Tohoo piinajad! Ära, ära niisugused õhupildid! Nüüd on palju, palju tähtsamat mõelda, kui magedat perekondlise elu puidi ettekujutada. Ja, jaa, palju tähtsamat!

Uga ei saa midagi mõelda.

Ma lähen söögilauale — oh häda! Nüüd wast öieti on söögijääd kadunud!

Ma heidan woodi — wale! ei tule uni!

Mis saab käsikirjast? Kas ta on nii tähtjas. Kas kirjastaja juba loeb praegu? Oh, kui ta nüüd juba loeks! Kas ta maksab? Kui palju? Kui palju aega ta nõudis — kaks päewa. Hirmus! Misugust kohta ta praegu ju küll peaks lugema? On sääl üks niisugune koht, mis teda waimustab — teda ja kõiki? Dingimata. See sääl ja see teine weel enam. Kaks päewa — ooh! Mis kell on? Wiis minutit ühe pääl. Hirmus! Hulga aja eest wadasin, oli kaksteistkümmend. Ja kaks — päewa!

Niisugune nõiaisjameie wältas hommikuni.

Kannata, see oli alles hakatus! Nagu unenägija wanrusin ma kaksorda 24 tundi läbi, siis läksin otjust tooma. Otsust? Keegi kohtualune ei ole küll nii wärisenud kui mina.

„Ei saanud aega lugeda — nii, natuke ka ikka lugemin“, ütleb kirjastaja.

„Kas trükite?“ Wäljas on see küsimine kord.

„Ei — tea.“

„Kas — see on, ei trüki?“

„Ei tea — ei wist küll — hm — ei tea.“

„Sumalaga!“

Nüüd läks tee N. N. juurde. Küll ta kahetseb et nüüd N. N. ära wõtab, trööstisin ma ennast.

N. N. waatab, küsib:

„Teie ei ole enam — sääl?“

„Kus sääl?“

„Koh — sääl.“

„Ei ma ei ole küll enam „sääl“.“

„Jah, armas söber, waatke — hm — oleksite sääl olnud — koguni ise asi. Oleksite wõinud ise enese üle kriitika kirjutada ja asi oleks läinud. Tunnen teie töösi, nad on hääd, lugesin ise neid, kui sääl olite, aga — hm — nüüd ei ole te enam sääl, nagu ütlete.“

„Tule Sumal appi — ise kriitikat kirjutama — kas päike nüüd õhtast tõuseb ja hommikusse looja läheb wõi?“

„Jah, söber, waatke, nii tehakse shewti, nii shewt läheks. Nüüd aga — hm, hm — ei wõi trükkida.“

Ptüi!

Kannata, see oli alles hakatus. Ma lähen N. N. N. juurde, M. M. juurde, M. M. M. juurde — ei ühtegi. Ühede kartus on see, et ma enam sääl ei ole, teised kahetsewad, et mu jutus ühte ainust mõrtsuka tööd, ühte ainust palawikku jäänud neiu armuawaldust, jah, isegi mitte ühte musu ega kõrwalopsu ette ei tule. Ilma nendeta ei wõi raamat „minna“. Ei mõtetgi. Jah, oleks wähemalt mõni laps wähetaminegi, üks ainus till kihwtigi jutus leida oleks!

Tuba kää on wiimsed ajad,

Meri, maa,

Wõtwad ette nuhelda

laulan mina kodu poole minnes. Smet, kirjastajate „põh-
jused“, miks nad raamatut trükkida ei taha, oliwad mind
lustiliseks teinud. Aga kui ma õhtul peegli alla astusin,

leidsin ma oma pääst — halli juukse! Kahesümne aastane hallpää — mis ütlevad neid.“

Neid ütlevad: Ah Gott! Herrje! Was ist das dort auf den Kuusenbaum?

Järgmisel päeval uus rändamine. Hää mees pakub kolmkümmend rubla. Wõta! Anna! Ei.

Tuhat, misjugune hää summa! Saa, aga kullakesed, mis nüüd? Raha otsas, aeg otsas, tööhimu otsas, kõik otsas. Endise kõrge kuuni roonimise järgi pidi tagasi kulkumine tulema, see on ju loomulik, püüdsin ennast trööetida, aga et kulkumine nii sügavasse maa põhja sünniks, oli ta kibe. O, kes, ütlege kes on kuulus omas linnas ja omastest ära tuntud!

„Sa ta tuli omaste juurde ja omased ei võtnud teda mitte vastu.“ Säält — õpi! Loe Vermantowi ja Pushkini „prohwet“, loe — ja mõtle.

Ühel õhtul istusin pehmes leentoolis, kurb, abita, nõuta. Pehmes toolis patjade pääl ja — abita? Jah, kui õli jaoks enam raha ei ole, mis siis? Tool on ju korteri peremehe oma, mille eest homme üüri tahetakse.

Kuu waatab läbi akna osawõilikut mu otša. Tema on palju, palju suuremaid õnnetumaid näinud kui mina olen, aga ühtegi küll, kes nii kahwatult, nii rahutult ta pääle waatab. Ja kuu laenab mulle õli raha. Armas kuu, tänan walge eest! Kuu wastab: Tänu kord ka mu walge eest — hää laps! Meie hakkame kõnelema, kuu ja mina. Aga kuu on nii salaline — ta wahib, wahib, kuni mu silmad finni lähewad. Magades? Ei, ma olen ülewel wist, arwan ma. Aga mul on nii hää, iseäralik, ma — ei tea kuida — ei saa liigutada. Ma waatan teise seina, kuhu kuu paistab, ei saa filmi lahti teha, näen aga siiski — näen, näen terwet seltskonda. Kõik mu jututegelased seisawad pool ringis minu ees: Õnnetu karjapoiss waeste külast oma kahwatand näoga, waene wabatnaine wiisade,

kaltsjalandõude ja katgise kuuega, rüütel meie aja ülikonnas, talu peremees ja perenaine ja paar neidu. Nende kõide jalge ees, kes pool ringi, on mu käsikirja tühjad kaaned ennegi — aga ei, säält nurga wahelt tulewad weel kaks inimest, pisukesed nagu põidlad, nähtawale. Teine neist lükkab lehe ääre üles ja — wäljas nad ongi! Kuna käsikirjast nüüd tõeste enam muud ei ole jäänud kui kaaned, paisuwad kaks wiimast tegelast, üks kãbedaks kãrmeks mehikeseks, kuna teine kui koljat aeglaselt oma konta paenutab. Kõit waitiwad ja ootawad.

„Mis teie tahate?“ küsin mina.

„Meie kaebame,“ kostab rüütel.

„Kelle pääle?“

„Selle pääle, kes meid kahetsja päewa sees loonud.“

„Sõber, kuue päewaga loodi maailm, miks ei wõi kahetsja päewaga weikest juttu luua?“

„Aga aeg on lühike — liig lühike.“

„Sõber, kui teie Gesti kirjanikka üles peate, siis — ütelge, et see aeg lühike on.“ — „Anna mulle mu seisuse järele riidet — ja näed, ma olen pool halasti, weel wãhem rüütel. Anna mulle mu raudriie, mu mõet, mu kannel.“

„Sõber, ma ei wõi sulle mitte anda, mis sul enesel ei ole. Nii auustamise wãart kui see aeg oli, mil sa mõet ühes, kannel teises kães kãisid, kord lahingitesse murdsid, kord armukesse akna all laulsid — see aeg on möõda. Raudriie ei kõlba enam ja kandle asemel wõtab teid ema alma mater rinnale. Ma ei wõi sulle midagi anda, kui seda, mis aeg sulle andis.“

„Ja teie, kahwatanud kujud, mis soowite teie?“

„Peasta meid siit kaante wahelt, meil on kitsas siin!“ paluwad teised.

„Kitsas on ka mu enese rinnas, mu lapsed, ma ei wõi teid aidata,“ wastan neile mina. Kas teie igaweste

kaante wahle käsikirjaesse jääte ja mu rind igaweste kitsaks jääb, seda ei tea ma ütelda. Teie ei ole selle seltskonna meele järele, kelle maitse Münchhauseni imelugudega, tapmistega, musudega ja kõrwalopsudega nüriks on tehtud — teie olete oma kodu-külast, aga küla rahwas, teie naabrid, ei tunneks teid wast esimesel filmapilgul ära. Kannatage minu pärast, nagu ma teie pärast kannatan. Aga jätke oma küla hallid kuued selga ja wiisad jalga, mida te oma eluajal auuga olete kannud."

Bagusi jäiwad kujud seisma. Siis hakkasiwad nad kõikumama, tasakeste nägematast käsikirja kaante ümber kokku koguma — muutusiwad weikesteks, siis lehe kujulisteks ja lükkisiwad üks teise järele raamatuks kokku.

Puuh! uni . . .

Ma löin filmad lahti; kuu waatis mu otsa ja naeratas osawõtlikult, siiski nii nagu pilgates.

"Kuu, kas ka sina usud, et käsikiri nii tähtjas on!"

Kuu naeratas rohkem.

"Kuu, kuu, kas ta siis midagi wäärt ei ole? hüüdsin ma meelt ära heites.

Kuu jäi tõsiseks.

Kuu kõneles midagi, millest ma aga mitte aru ei saanud. Alles hiljem, hiljem mõistsin, mis kuu sellel kurwal õhtul kõneles:

"Noor inimene, muretse iseenessele kaal, ära küsi teiste otsusi. Sa oled ärritatud närwidega — oled noor inimene, see on kõik su wiga, see on ka su jutu wiga. Ka selle wiga, mis praegu kirjutad. Maljast kargad ja nutuse — kus on loogik, kus arendus, ijeloomude kokku kõla? Nutnaljakas lugu! Ära kõnni pilwede pääl, ära rooma põrmus!"

— — — — —
Tänan kuu, mitme aasta pärast!

Peipsi pääl.

Kui keß talwel külmi õige pakaseks läheb, raputab wangiätatud Peipsi oma ahelaid. Ta tummasti, jää kütke all waikiwast põuest kõlawad suurtüki sarnased paugud ja mõõtmata lume lagedal tulewad sinised wiirud nähtawale — sinaw wesi paistab rannasolewale waatajale filma, esite lai kraawi sarnane, läheb aga kaugemale jõudes ifka kitsamaks ja kaob wiimaks kui sinine niit, kui juukse karw halli taewa lootuse sisse ära. Need on praod, mida külmi jää sisse on sünnitanud. Smeestades jäeb mõeras waataja lõikawast külmaast hoolimata filmapilguks järwede järwe kaldale seisema. Kuula! Paukumine ja ähkimine ja siis jörin, nagu sõidakse Kalew kuue hobuse saanis rakkudes üle jää. See on Soome külma taat, kes sääl põristab, põhja tuul ees, jää saan taga. Ei, see on liikumata kühmas, tormist sügisel kokku wisatud jäätükkide hunik. Üks rakk käib, ja otse waataja jalge kohalt jookseb waewalt arusaadaw kriips noolotse üles järwe pääle. Pea aga läheb ta laiemaks ja mõne tunni pärast on ta lai pragu.

Niisugused praod on ju nii mõne inimese elu nõudnud. Häda ülesõitjatele, kui nad kaugel järwe pääl prao ette jõuawad, millest hobused üle ei jõua hüpata ja öö kätte tuleb. Sagedaste on nad üle järwe sõitjaid ja kalamehi ööks ehk kaheks wangi pannud, sagedaste ka — kui loom hilja pragu märkas, et enam seisema ei saanud jääda — hobuse, sõiduriista ja mehe tükkis neelanud. Ta need olidwad praod, ainult Peipsi praod!

Weel kardetawam on Peipsi jäälagunemise ajal. Siis on teda raske uskuda, raske uskumata jätta. Mõni-

Kord ei taha ega taha jää järele anda. „Täna ei jõua veel Türiki Peipsist jagu saada!“ ütleb randlane, kui Peipsi õige kauaks kinni jääb ja Türipäew ju käes on. Teineford aga ei küsi ta sugugi kalendri järele. Kui talw mitte wäga äge ei olnud, kui lõuna tuul, mis Ema põue, see on jõesuu poolt tuleb, ärkab surmaunes suikuja hüiglase rind üle õõ elule ja murrab häkitselt oma ahelad ja ta wihane müüramine kuulutab kalameeste küladele rannas, et ta oma wangi kütkeid lõhub. Hommikul paistab sinaw westi ujuwate ja randa wisatud jäätükkidega randlase silma.

Häda sellele, kes niisugusel ööl noodale läks, ehk weel enam sellele, kes sarnasel ajal ülereisi ette wõttis!

Kahelümne aasta eest seisiwad ühel Märtsi kuu hommikul kaks jalameest jää pool Peipsi kaldal, Duduwa linna lähedal, ja pidasiwad aru. Mehed oliwad Lohusuust pärit, Kirsimäe Jaak ja Ristiotsja Rein, kes paar nädalat tagasi Peipsi tagant maad oliwad läinud kuulama. „Benemaalt“ oli sel ajal kerge weiksid mõisaid rendi pääle saada ja muud Benemaad Lohusuu ega Kodawere mehed ei tunne, kui see mis Peipsi „taga“ on. Hirm ja igatsus oli meeste tõsiselt nägudelt näha kui nad kodu poole waatasiwad, kus neid omaksed ootasiwad. Soe ilm, sula lõuna tuul ja Peipsi päalmise jää wesine rabe kord ei kuulutanud meestele hääd. Häkiliist järwe lagunemist oli karta, sellepärast eliwad mõlemad kaubaga ruttanud — laguneb järw ära, mis siis ilma rahata wõera maa sees, wõera rahwa seas teed? Aga järw näitab wäga kahtlane — mis teha? Küll ju pool tundi waatawad mehed kodu poole, üksteise filmi, kumbgi ei taha esimest sõna ütelda.

„Läheme, Rein!“ Jaak waatab taewa poole — tal oli raske seda ütelda.

Ta seltsimees waatab küsides ta otsa — mitte sellepärast, mis ta ütles; ta ise tahtis sedasama praegu Reinule

ütelda, — waid et seltsimehe otsa vaatamine talle troosti annab.

„Meie upume, Saak.“

„Kui upume, siis upume Sumala nimel, Rein.“

Ta jälle mõeldawad mehed lagedat jää wälja. Tee on märgitud, nad en mõlemad tublid käijad, nad jõuawad õhtuks kodu.

„Mina lähen, Saak.“

„Mina ka!“

„Upume ehk ei, Saak.“

„Glu ehk surm, Rein. Minu naine jäi kodu nõnda — ta wõib sellesse surra ja ma ei saa teda enam näha kui ma jää äraminekut ootama jäen.“

Südist ja üksteise käest finni hoides alustawad Saak ja Rein teekonda. Wali lõuna tuul puhub külle päält ja paks pilw katab taewast, aga nende süda on südi, liikmed tugewad ja jõudsalt jäeb ifka enam maad nende selja taha. Kõik näitab hästi minewat. Pilwes ilm neid ei hirmuta, lõuna ajal on nad ju arwata kesk järwe. Tää on küll wesine, aga üle ja üle lõhkemata.

Rüüd hakkab paksu lume räitsa sadama. Tuul hulub kängemine ja ajab lund meestele wastu filmi. Nad suudawad waewalt tee märkisi, witsa raagusi, tähele panna. Mehed lööwad weidi kohkuma, aetuwad aga wopraste edasi. Uja järele arwata, on nad ju üle peole järwe, aga hirmus ränk on käia kange tuulega. See raputab nende riideid, kifub nende hõlmasi, nagu oleks ta wihane, et tema wõimule järele ei anta.

Sääl — mis see on — kangel kohab midagi! Nagu halwatud jääwad Saak ja Rein kuulatama — tõeste, kangel tuule pääl kohab — wesi! Järw on lagunemas. Mehed ei näe küll weel ta lagunemist, aga nendele on see tuntud, mis jää kangel sünnib: wesi wahutab, jää tüfid tantsiwad

ja rakkudes murravad lained üht tükki teise järele lahti — hirmus, hirmus!

„Meie oleme kadunud, Jaak!“ hüüab Rein, võtab mütsi pääst, loeb Issameie — „edasi Jaak!“ hüüab ta siis.

Mehed ruttavad, kõwemaks läheb mühin. Jää ahv ja wabiseb jalgade all. Edasi, edasi, ruttu, ruttu!

Silmapilgu seisatawad mehed. Wööd wõetakse wöölt, sõlmatakse kokku ja kui arwatud pikkus wälja ei anna, leigatakse leiwa kotid ribadeks, keeratakse kokku ja jätkatakse otsa. Teine mäsib teise otsa enesele ümber kää. Kui üks siise langeb, wõib teine teda wälja tõmmata — jää jalge all ei wõi enam kaua lõhkemata jääda. See kõik sünnib tulise rutuga. Nad töotawad wastamisi teine teise naise ja laste eest hoolt kanda, see on kui nendest teine peaks pääsema. Edasi, edasi! Mühin läheb suuremaks, tuul täieks tormiks, lund tuleb nagu kotiga — oh Sumal, oh Sumal!

„Ma kingin kirikule kroonlühtri, kui ma pääsen,“ hüiab Rein.

Oh Sumal, Sumal!

Jaak ei wasta midagi, aga ta lubab oma südames ial enam enese naist peksa, kui Sumal teda weel päästab, ial lina leisikasse weit raputada, et kaupmeest petta, ial naabri heinamaal ööse hobust sõõta, ial kirikus jutluse ajal tukkuda, ial magaske teradesse haganaid panna — ei midagi, ei millalgi midagi niisugust enam.

Oleks mõni truu hingekarjane sel filmapilgul nende meeste südamesse wõinud waadata, küll ta oleks rõõmistanud.

„Ruttu, ruttu, oh Sumal, oh Sumal!“

„Oh Sumal, oh Seesjake!“

Kui weel tund aega antaks, siis pääseks hingega. Suba on selgeste jää räginat kuulda — kui weel tund aega antaks! Maa ei wõi enam kangel olla. Ruttu, ruttu!...

Wesi kargleb saabašte alt üles, teda on ju nii rohkeste jää pääl. Suba — oh juba mustab Pohusuu kiriku torn, aga juba paistab ka wesi!

Weel umbes wiis wersta...

Jää põrub, ähib, jooned lööwad sisse. Kui weel pool tundi aega antaks — oh Sumal!

Werst...

Jää paendub jalge all — selgeste on tunda, et ta tüka kui pudru on, aga weel koos hoiab — üks ainus kõwa laine, siis võib ta lagunud olla! Üksainus sõna on meeste huultel, üksainus: Sumal.

Pool wersta...

Ühe jää tüki päält teise pääle hüppawad mehed, enam kui üks kord on teine teist weest wälja tõmmanud, weel on elu ja surm teine teisega wõitlemas.

Weel —?

„Na, kurat, maa! hõikab Rein, põlwini wee sees, kuhu ta jää tüki päält kukkunud — „Saak, maa, kurat, jalad on juba põhjas!“ — — — — —

„Lühter on lühter,“ mõtleb Rein ja kingib kroon lühtri asemel weikese küünlajala.

Kui Saak nädala pärast kaupmehele linu läheb ära wiima, siputab ta wihaga igale leiifikale natukene kastet pääle: „Maksud suured, — kaupmehel see üks kaks rubla enam ehk vähem.“

Dnupojad.

„Dnupojad tulewad pühadeks kodu, Eilli,“ ütleb wana Eiwija mölder Eillile hommiku kohwi laual. See tõmbab ta piibust õige suure suitsu, et kihwasi keerates kahjurõmulise naeratusjega tähele panna, kuida ta sõnumit kena onutütar wastu wõtab.

„Kaarli ja Mihkli,“ täiendab paks möldri teinepool, kellest ümberkaudu üteldakse, et tal rääkimine niisama raske on kui waitolemine; rääkimine liia pakjuse, waitolemine rohke kõneanni pärast.

„Mihkli ja Kaarli,“ kordab isand. Eilli kummardab oma kuldjuukselilt pääkest iga uue nime kordamise järele madalamale kohwi taasi pääle; kuri kohwi ka, nii palaw, et palged — noh, ütleme palgekeseid — punetama paneb. Aga weike kena nagu püiab nii imetõsine olla nagu oleks ükspuha, kas Mihkli ehk Kaarli ilmas on ehk olemata. Paar juurt tarka lapse silma katsuwad kord nii rahulikult onu otja waadata, et onu peaaegu ehmatada wõiks, kui ta nende kõnet oskaks; wõi oskabgi ta, sest magus omalasu-line meeleshää on see, mis säält lahkest wanadlastest näost ja silmaäärimestest naljakas-kawalatest kortsudest wastu wahib.

Üks asi on onukesel selge, aga paraku mitte otjani selge. Ta teab, et mitte kohwi palawus kena onutütrel palgeid punaseks ei teinud, waid Kaarli ehk Mihkli, — jah, aga siin on onukesel tarkus otjas, kumma? — nimetamine. Et teise nimi Eilli südamekesele magus on, see on juba mitme aastane awalik saladus, millele aga onu kawalus jälgile ei saa, kas ta nüüd Kaarli ehk Mihkli nime enne nimetab. Kawalatel onudel on harilikult weel kawalamad onutütred.

Wõdi oli see punastamine koguni Miitsu süü? Miitsu on ehk oli walgete käppadega ja walge rinnaeisega kassifene, Eilli parem sõber ja esimene arm, aga tema kadunefene ei ela enam. Nelja aasta eest, kui onupojad kauaks ajaks ära ülikooli läksiwad, oli just õnnetus tabtnud, et koer sel päewal Miitsu ära murdis. Eilli oli trööstimata ja laulis kurbi laulusi, nagu: „Su filmad on nõidnud mind ära,“ ehk: „Kui kaks armast lahkuwad,“ ja mitut teist muud, mida ta W. tütarlaste koolis teiste omasuguste käest oli ära kirjutanud, kellel juba omad kallikesed wälja oliwad walitud. Dnut onunaist ei jõudnud aru saada, mis imet nende wiieteistkümnne aastasel jugulasel wiga oli, kes weel mõne nädala eest nukk oli mänginud, — jaa, aga see oli ju enam salajas sündinud! Wiimati näitas onu saladuse jälgile saanud ja ütles enesele magusaste habemesse: Miitsu süü! Aga et onule Miitsuga ka Mihkli ja Kaarli meelde tuli, see tuli nüüd sellest, et Miitsu sell päewal suri, kui onupojad ära läksiwad.

Kii palju oli onu kätte saanud, et Miitsu registrist wälja tuleb jätta ja kaks wiimast, onupojad, sinna seada, aga kumb neist see õige on, seda ei tea onu.

Ehk ei tea Eilli isegi?

Kui juba Neli-pühi ukse taga oli, kus Kõõgi=Riinu ju pühaliku näoga kõõgis pühade waheroogasi walmistas ja sääl juures näo tegi, nagu oleks ta pääle mõisa kubja abikaasa see kõige tähtsam inimene ilmas, ja ta weike poeg — lusika ots suus, hoolega iga nõu pääle waatas — sääl, selsamal ajal walmistati ka kakte imeilusat pühade muna. Ehk nägi õhtul kuu läbi akna, kumba neist noor neiu hellama pilguga waatas, kui ta kingitusi kappi pannes kae tuksuwa südame pääle waatas . . .

Kumb oli?

II.

Teistel on hää waest Ellit naerda, aga mis wõib Ellil parata kui ta isegi ei tea kumb on. Kaarli ja Mihkli on kassikud ja nii hirmus ühte nägu, et armastuski wõib ära efsida, arwab onu. Mõlemad on nii iseenese nägu sirged noored mehed, et kui naisterahwad ütlewad: Mihkli on ilus mees! siis maksab see niisama hästi ka Kaarli kohta. Mõlemil on nii usaldust äratavad näo jooned, mis kedagi sulle ju enne armsaks teewad, enne kui temaga oled rääkinudgi. Wõib olla sellepärast oligi onu oma mõlemad pojad ülikooli saatnud, et teine neist ta suure talu wõi mõisakese pidajaks jääb, sest onu arwamise järele wõis ka weel ülikoolis olnud inimene põldu harida. Aga — temagi ei tea kumb kodu peab jääma, waid jätab seda saatuse hooleks.

Ellil leiab, et kummagil onupojal üks wiga on: Mihkli suitsetab, Kaarli — luuletab. Luuletusi loeb Ellil küll hää meelega, aga luuletajad ise ei ole ta meelt mööda. Wahe on ainult jääb, et Kaarli laulud täis nalja, Kaarli ise lustiline, kuna Mihkli klawerimäng nutt ise on, sest saadik kui Kaarli ja Mihkli kodu tuliwad.

Rädalad, kuud lähewad mööda. Tõsine ja kurb, istub Mihkli õhtu eel toas. Ta on nii kurwalt klaweri pääl unistanud, et lilledgi lahtise akna all kurtes kuulma on jäänud ja Mihkli pärast mängimise lõppu ise ka sügawaste ohates maha istunud. Kaarli ja Ellil jalutawad praegu aias käfikäes. Ta ei saa isegi aru, miks see ta meele nukraks teeb. Teab ta ju ometi, et Ellil alati temast eemale hoiab ja ta wastu koguni kare on. Nõnda oli ju wanast ja nõnda on ka nüüd. Weel eila õhtu oli Ellil teda koguni tähelepanemata jätnud ja usaldades Kaarli käe kõrwal kõndinud. Ellil on tale tihti „herra“ ütelnud, tihti kibedaid

wastusi annud — ja ta õnnetu Mihkli julges maale tulles arwata, et nüüd aeg oleks, kuu peidetud tundmisi awal-
dada! Et ta wanemad wastu oleks, seda ta ei kartnud.
Ja nüüd läks kõik teifiti. Kodune õnn ja waikne perekond-
line elu, mille pääle ta lootnud, näis kättesaamata. Oma
kunstile tahtis ta nüüd elama hakata.

Selsamal ajal naeris Kaarli: Waene Mihkli, kuda
ta ennast waewab! Mina tean midagi, aga mis mul asja!
Onu on ju mitu päewa rohkem mõttes, kui muidu;
ühel õhtul ütleb ta oma teisele poolele.

„Tead, meie Mihkli tahab selle nädala sees ära pää-
linna reisida?“

„Tõeste? Mina arwasin et Kaarli reisib.“

„Ka mina. Aga Mihkli andis seda ise täna teada
— ahah, Puritani eesli lugu tuleb mulle meelde — sest
saab kena nali, et see nii läheb!“

„Mis naljatufi sa jälle kraamitsema hakkad? See ei
ole sugugi naljatada, kui üks laps wanemate majast lahkus.“

„Waata, just sellepärast. Ma tean selgeste, et meie
noorte inimeste wahel midagi olemas on, aga kätte ei saa ometi
kudagi, keda Lilli armastab. Et lugu nõnda on, näen ma
ta olekust ja sellest, et ta täna omakord minult luba palus,
kui lastekoolitaja ise oma pääd ilma wälja rännata.“

„Imelik, seda rääkis ta mõne päewa eest ju mulle,
aga ma pidasin seda naljaks,“ imestas paks mõldri emand.

„Ja nüüd tahab ka Mihkli minna.“

„Just sellepärast on eesl paraja koha pääl.“

„Aga ma ei saa aru, mis sul Lilli wastu on, ehk
kuda sa siin tõsises asjas pilgata wõid.“

„Wälk ja pauk — Lillit pilgata — mina? Wälk-
neiu, filmaterake, päike ise! Aga kas sa siis tead, kumb
Lilli kallis wõiks olla?“

„Aa — oo!“ tegi emand. „Aga eesl?“

„Noh, eesfel on eesfel! Waata, ühest Purtani eeslist räägitakse, et ta kahe ühesuguse ja ühe wärskuse heinatüki wahela nälga on furnud, et ta kummagist tükist ei usaldanud wõtta, et ta otsusele ei saanud, kumb heinatükk magusam on. Kui aga teine heinatükk ära oleks wõetud, siis oleks üks ainus jäänud ja siis —

„Oh sa potune lobiseja!“ müskas emand isandale külge, oli aga isegi selle hää nõu üle tuli õnnelik ja jäi warsti magama.

Kui paar päewa hiljem Mihkli onutütre kambri astus teda Sumalaga jätma, leiab ta neiu kohwrit pakimas, filmad enesel nutust punased.

„Ma tahan ära reisida, onutütar Lilli,“ ütleb Mihkli kurwalt.

„Ka mina reisin ära ja tahtsin praegu teid tulla Sumalaga jätma,“ ütleb Lilli weel kurwemalt.

Wahel aeg.

„Mis see tähendab?“ küsib Mihkli niisuguse häälega, nagu see inimene küsib, kes praegu mingist asjast aru hakkab saama.

„Mis see tähendab? küsib Lilli aralt oma korda.

Mina ei tea, mis neil see tähendas esite, aga natuke aja pärast on mõlemil selge, mis see tähendab ja Lilli ütleb Mihklile:

„Aga mu süda, kuida wõisid sa minust seda mõelda, see oli ju meie enese Kaarli.

„Meie enese Kaarli jah,“ naerab Kaarli wanematega tупpa astudes ja kõik annawad õnnistust. Kõik nad kolm oliwad korda mööda wõtme august waadanud.

„Meie jääme mõlemad koju!“ ütleb Mihkli Lillile. Mihkli oli!

Bahased naabrid.

Rujutus küla elust.

„Ma ütlen sulle, mina ei jäta!“

„Mina ka mitte!“

„Hee, kui arvad, et sinuga muidu naljatama oleksin tulnud, siis ütlen veel kord: Kuule Enn! Kas mingi mu viimane kopikas taskust, frunt ja pood veel taga järele, aga õigus peab minule saama, kas kuuled?“

„Ja mina ütlen sinule, Jaak: Kui mu jõud otsas, müün weskke, kui weskke otjas, müün talu, aga kohut tahan ma käia kas wõi wiimse päewani! Saame siis näha, kellel õigus, kellel mitte!“

„Sinu weskke lofs kuffub muidugi warsti ümber.“

„Sinu pood langeb muidugi warsti haambri alla.“

„Sinu tütar — ei kuule madalast.“

„Sinu pojale käib langetõbi. . . .“

Jaak tahtis midagi veel kibedamat tagasi anda, kui ta hääl korraga ühe tõusnud käre läbi kuulmataks jäi. Käredate sõnade pärast oli õues kirju kuff nõnda ära ehmatanud, et ta kisades puu riida alla põgenes, aga õnnetuseks just magaja Tufki pähe, kes unest ärkades suure ehmatusega kilades haukuma hakkas. Temale löi naabri suur karjakoer laisas taktis au, au! sekka ja warsti paukusiwad terwe küla koerad ühes kooris: peenikesed piibari ja jämedad passi-
hääled läbi segi. Mehed, kes pärast rehepeksu parajaste keskhommikut sõiwad, waatasiwad aknasse, kas wast mõni jaks külast läbi ei sõida; naised paniwad imewad lapsed kellegi teise sülle ja tõttasiwad tüdrukutega ja poisikestega wälja waatama. Miskli Peetri noor hobune tõmbas koplis

ennast kõiest lahti ja jooksis trampides ja noorskates läbi kappaste ja ubade.

„Mis sääl nüüd lahti on?“ küsiti mitmes kohas korraka.

„Pääkohtumees ja wallawanem tülitsewad, söimawad wastamisi, teine oma, teine oma õues.“

See oli sõnum!

Oleks tülitsejad keegi teised olnud, poleks palju tähele pandud. Aga et just wallawanem ja pääkohtumees need oliwad, tahtis imet igauks enese silmaga näha ja kõik tötastawad waatama. Isegi Hinnu pere sulane, kes kõik selle hommiku keskohmituse klambi supi ootusel karsitu oli, ja perenaise wäljaminekul nüüd seda tihedamalt lusikat tarwitas, isegi tema jättis söömise pooleli, kui tal meelde tuli, et pääkohtumees talle maksmata jäänud pääraha pärast mullu trahwi mõistis.

Suur hulk külarahwast oli tülitsejaid päält kuulamas. Mehed, sinised jakid seljas, piibud suus rinnuli oma aedade pääl, tüdrukud tänawas kikitates ühes koos, mõnel wee ämber weega, mõnel poolele pesemata piimanõuud käes. Üks neist kuiwatas praegu põllega filmi, kellele naabri perepoeg teiselt poolt kaewu wett oli wisanud. Weikesed Mannid, kerkod seisiwad rippuwate patsidega wanemate tüdrukute wahel sõrme küüsi närvides ehk särge kaitsega nina pühkides ja waatawad sinna poole, kust tüli tuli. Seakarjanegi küla all oli nii ennast unustanud, et tähele ei pannud, kuida üks muft orik praegu ninaga esimest kartohwli peja üles lükkas...

„Mi — mis sa ütlesid?“ küsis wallawanem Jaak kuna ta wiha pärast näost punaseks läks — „wõi mina warastawat walla raha.“ Enam ei saanud ta jällegi ütelda. Perekonna asjadest halba kuulda, kannatas Jaak weel ära, aga mis walla asjadesse puutus, selles ei mõistnud õiglane wali korrapidaja Jaak nalja. Seda tahtis ta weel kibedamalt tagasi anda.

"A fina mõistfid meepoti cest Lutsu Wiinule õiguse!" õigas ta nii kõwast, et seda terwe küla kuulda wõis.

See oli Ennule enam kui liig. Hinge tagasi hoides näis temas üks suur otsus walniwat, millega wastast karistada.

"Kuule Jaak! Oma kõwernina poeg hoia minu tütrest eemale! Ega ma oma tütart selle tarwis ole kaswatanud, et teda sinu tühja palja pojale sülle wisata. Kuuled! Sinu poeg ei tohi mitte enam minu tütre järele wahtida, temaga kõnelda, ega ise ei tea mis mõelda. Saad aru!"

"He, hee! Urwad, et sinu linalakk tütar ka mõni asi on, keda niisugune pois, kui minu Hain, peaks tahtma! He, he, oh ja rumal Enn! Niisugusi jaoks ta iga sõrme jaoks kümme tükki!"

"Aga minu tütar sinu pojale ei lähe."

"Minu poeg aga sinu tütart ei wõta."

"Sinu poeg ei tohi enam minu tütrele kiriku teel kumpwekkisi anda, ma ei salli seda!"

"Ja sinu linalakk tütar ei tohi enam meil tantfimas käia, ega all koplis laulu kõõrutada, kui minu poeg enese õues midagi teeb. Seda pane tähele!"

Kust riid naabrite wahel tulnud?

Ei olnud suurem asi. Eile oli Jaagu koer Ennu sea jalga hammustand, täna Ennu kana Jaagu seemendatud ruffi põllul käinud. Aga Jaagu ja Ennu kohta oliwad need asjad juba suured asjad. Nad õsatasiwad wanu haawu.

See oli nädala paari cest kui nad esimest korda tülisse läkfiwad. Jaagu ja Ennu koplite piiril kaswis suur endifest ajast jäänud õunapuu. Seni ajani oliwad mõlemad naabrid sõbralikult ta õunu maitfenud, ilma et kumbgi puud ennast enesele oleks tahtnud. Nüüd oliwad aga ühel päewal

Taagu weike Kusti ja Ennu weel weiksem Tassi õunapuu all ühe punapõselise õuna pärast, mida igamees enesele ihkas, tuttipidi kokku läinud. Lapsed kaebasivad emadele, emad hääl filmapilgul isadele ja isad lubasivad läbikatsuda, kelle see õunapuu õiete on. Aga pika mõtlemise järele oliwad mõlemad wistist ühele otsusele saanud: puu on minu oma. Ma ütlen meelega „wistist“, sest päris kindel ei olnud asi mitte. Minult sellest, kuida kummagi pere karjaste olek üksteise wastu oli, wõis arwata, mis mehed kodus mõtlesiwad. Nii nimelt ütles Taagu karjane: Õunapuu on meie oma, sest ta suurem osa juuri on meie koplis. Ennu karjane wastas: Seda ei ole! Õunapuu on meie, ta latw on rohkem meie kui teie pool, ja lehed, mis maha langewad, teewad üksi meie heinamaale kahju.

Enne sõbraliste naabrite naised ja lapsed on riius, kui kaua wõisiwad siis mehedgi wastu pidada. Mõni päew pärast laste õunalahingit mõtles Enn: Ega see Jaak ei olegi nii hää mees, kui ta näitab. Ta on üksi sellepärast mu sõber olnud, et pääkohtumees olen. Wähe aega hiljem mõtles ta koguni: Jaak on see kõige pahem inimene maa pääl. Sumal teab kuida ma — seda waremine ei märganud.

Kui sellepärast Enn Jaagust nurgeti hakkas mõõda käima, arwas wiimane: See on ometi ime asi, kuida ma alles nüüd ära näen, misjugune hirmus inimene Enn on. Tal on kohe niisugune õel nägugi: näe, misjugune kuri — kawal! Kui nüüd aga weel weikesed piiripahandused ette tuliwad, ei jõudnud naabrid enam wiha warjata. Täna hommikul, kui mõlemad naabrid rehe all reht pekswad, kus nad wastamisi lahtistest warawatest üksteise tööd nägiwad, arwas Enn, et Jaak nagu pilgates tema poole oleks waadatud, Jaak jälle, et Enn nagu just teda trotsides wardaga nõnda kõwaste lööb. Ilka tihemine sinna poole waadates

läks ifka rohkem ta jüda täis. Ta jülitas pibku, wiskas warda käest maha ja läks wälja õue pääle jahutama.

Baewalt oli Enn sääl, kui Jaak oma poolt sedasama tegi. Ta läks toetas oma õue wärawa kõrwale aia pääle ja waatas wäljakutsuwalt Ennu otsja.

„Mis sa wahid sääl aia pääl minu õue — sina? Mis sul asja wahtida on?“ küsis Enn.

„Mis sinul minu wahtimisega asja on? See on minu aed, mille pääl ma wahin.“

Nende sõnadega oli sõim alanud, mida kutt ja Tuks kahetesi nii suureks tegiwad. Tüli lõppes sellega, et naabrid ükssteist kohtusje lubasiwad kaewata. Pääle selle lubas Enn ka westi ehitada, et keegi enam Jaagu westkile, Jaak enesele poe asutada, et keegi enam Ennu poodi ei läheks.

Selle mõttega heitsiwad naabrid täna õhtul magama ja mõlemil oli täna kahe nädala järele esimest kord hää uni.

II.

Need, kellede kohta isade ahwardus käis, saiwad üks-teisega weel wähem korda. Et Jaagu Hain ja Ennu Miina ükssteisega ju wanast ajast saadik waenlust pidasiwad, see oli kõigile tutaw. Mikspärast, seda ei teadnud keegi, nemad ise weel kõige wähem. Kui nad koolis käisiwad, kaebas Hain Miina pääle, et see oma rehkenduse tüü raamatust teinud, Miina Haini pääle, et sellel „küsimise“ ajal sõrm Piibliloo ehk Katekismuse wahel seista, ehk jälle ta õigest kirjutuse ajal raamatu laua all lahti hoidwat. Selle eest lükkas Hain Miina kodu minnes tee kõrwale lumesje, mille eest ta „Kõwernina Hain!“ Miina käest palgats sai. Kui teised selle üle naersiwad, kõneles Hain oma seltsimeestele, iseäranis Tooma Tõnisele, kes Miinast palju lugu pidas, et Miina alles lappidega ja nukkudega mängiwat. Nende launa Ma'n'n ise olla näinud. See oli aga Miinale, kes

ju minewa talwel ühepäewa käijate sekka arwatud ja tänawu kui täiskaswand tüdruk tahtis maksta, kõige suurem teotus, mis aga ilmas wõib olla ja nüüd ei annud ta Hainile enam teist nime kui: Saagu kōvernina! Hain andis jälle „Ennu linalakk“ tagasi ja nii oliwad mõlemad teineteisele sõimunimed seadnud, millega neid terve küla nimetas.

Pärast leerimist, mis ühel aastal sündis, oli neil weelgi üksteisega jagamist, ehk nüüd küll ju mõlemad teineteisest enam eemale hoidsiwad. „Mõni pois sa, see Hain,“ ütles Miina teistele tüdrukutele kui need Hainist rääkisiwad. Sa kui Haini sõbrad Miinat kiitsiwad, nagu neil Miina ikka esimeseks jutuks oli ja filmateraks, wastas Hain: „Tühja, ei ole suurem asi!“ Ütsford ei tulnud Miina pruutneitsina sinna pulma, kus Hain peupois oli. Hain kannatas selle ära, jättis aga paar kuud hiljem S. küla näitemüügil Miina ilusaste istuma, kui ta kõik tüdrukud kordamööda, isegi poollombaka Dro Kadri tantšule wiis. Miinale kippusiwad pijarad filma, aga temagi jättis tulewiku tasjuda. Korra oli Hain Miinale koguni „lauulu teinud,“ mida iseäranis õitsipoisid laulsiwad, et sellega kui täied mehed maksta. „Oh sa kōvernina!“ nuttis Miina, töötas mitte ilmaski enam Hainiga sõna kõnelda, ega Saagu omade poest kaupast ostma minna.

Kui aga Miina midagi uut wiperust jälle Haini jaoks wälja oli mõelnud, kadus pahameel ja Miina oli jälle niisama lahke kui enne.

„Kuule Hain,“ küsis Miina ühel pühapäewa õhtul, kui kõik ümberkaudsed noored inimesed Ennu omadel mängimas oliwad. „Kas see tõsi on, et sa Dro Kadrit oled kofimas käinud?“

„Mina, Dro Kadrit?“

„Sina neh!“

"Seda lombakat?"

"Seda neh!"

"Seda rõugearmilist?"

"Sedasama."

"Kelle peig, Kalts = Kaarel minewal aastal Ülejõe
Türi teenistusest ära jooksis, Miina?"

"Aga kes sellegipärast sulle tulla ei tahtnud."

Kas said nüüd? naeris Miina iseeneses.

"Aa, see on jälle üks sinu leidustest, Miina. Ega
ma find ikka ei wõta."

"Kui ma aga sulle enne tuleksin — hibi!"

Ta selle pääle tantsisivad Miina ja Hain kahelksi
nagu midagi ei oleks olnud.

Sel korral, kui nende isad tüliise läksivad, sai Hain
poest tülles tänawa kaewu kohal Miinaga kokku ja wist
oleks tänagi nende wahel midagi „kanakakkumist“ olnud,
kui isade poolt praegu mitte kõigile ootmata asjad nende
kõrwa ei oleks kostnud.

Hain jäi sambana seisma. Praegu räägiti weskelt
ja poest.

Hain seisis — Miina näris põlle nurka. Nüüd
räägiti juba walla rahast. Hain laskis nõuta kaewu posti
najale. Miina kahwatas ära. Suurde tulnud külarahwas
waatas nende mõlemate otsa. Korraga räägiti pojast ja
tütrest: „kõwernina poeg —“ — „linalakk tütar“ — „ei
tohi kompwekkisi anda“ — „ei tohi minu poja pärast koplis
kõõrutada“ — „ei wõta“ — „ei tule —“

Hirmus!

Hain kargas kaewu posti juurest ära ja seisis, kui
mees, sel korraga oma mõte tulnud, sirgelt püsti. Miina
oli oma õhetawa näo kättega finni katnud.

Neil oli nüüd selgeks saanud, mis see tähendas, et
nad üksteist kiusasivad. Nad olivad — üksteisele — hääd!

Ta niisugusel lool pidi see neile selgeks saama! Kui nad ise üksteisele imelisi nimesi oliwad mõelnud, siis oli see nii weider, nii kena, nii häa olnud. Aga nüüd neid terve küla kuuldes teiste juust kuulda — oh ja paraku!

„Anna andeks Miina, mis ma sulle teadmata paha olen teinud!“ palub Hain wiimaks aralt, — „ma ei tahtnud —“

Aga Miina oli ju kiljatades ära jooksnud.

III.

Aasta on seft saadik mööda läinud. Ennut-Saaku käiwad kohut. Wallakohutust minnakse kihelkonna kohtu, kihelkonna kohutust linna kohtu, linna kohutust ikka jälle linna kohtu ja ikka nõnda edasi. Ükski kohus ei mõista aga riidlejaid rahule lepitada ega nõnda mõista, kuda miehed lepiks: kord mõistab ta õunapuu ühele, kord teisele poole, kord ei kummalegi.

Ta naabrid ise on — teadagi wihased. Nad käiwad ju kohut. Nad ei käi mitte nõnda kohut, nagu mõned Wiljandi maal, kus — nõnda üteldakse — wastalised ühes wanfris kohtu sõidawad, ühest topsist joowad, ühel teisel pidudel käiwad ja ainult kohtusaalis wastased on. Ei, Ennut Saaku on päris mõistlikul kombel wastased. Kui Ennu pörsas Saagu kartuliste läheb, lüüakse tal jalg maha, kui Saagu hobone Ennu oraksele jookseb, tuuakse kohtumees. Saak käib 20 wersta taga westel, et mitte Ennu westele minna ja Enn toob oma soola koti ja pastila paarid kaugelt linnast, ennem kui neid Saagu poest ostab.

Ta Miina ja Hain? Nad hoidwad seft saadik üksteisest eemale kui nad isade riidlemist kuulsiwad. Tuleb see sellest, et igauks oma isa poole hoiab, ehk et nad üksteisele ju küllalt kibedust on teinud ja halba ütelnud ehk midagi muud. Nii palju on selge, et nad eemale hoidwad.

Üksford on nad kiriku teel kogemata kokku saanud. Hainil on nii halb, et ta Miina kõrwal peab käima ja jälle nii hää, et ta mööda ei raatsi minna. Ta tahab Miinale midagi ütelda, aga imelikul kombel ei leia ta kudagi parajat sõna. Pika mõtlemise järele arwab ta hää kõne alguse leidnud, aga jääl tuleb üks nende küla mees hobusega järele ja wõtab Miina pääle ja wiib ära. Teine ford juhtub Hain Miinaga wainul kokku, aga jääl tuleb Oti karjane sinna ja Hain ei saa jälle midagi ütelda. Kolmas ford ei ole küll kedagi rääkimas, aga siis ei ole Hainul julgust enam.

Hain on ju mõni aeg näost kahwatu, aga see tuleb küll sellest, et ta kewadel puu metsas jala ära on raiunud, mis mõni aeg parandamist nõudis. Miina ei wõta enam ühestgi küla tantsupidust osa, aga seegi wõib ainult sellest tulla, et ta weike öde mullu sügisel ära suri.

Millest siis muust?

Naabritel ei tule leppimist mõttesegi. Keegi ei taha ju sellepärast lepitusega algada, et wastane wõiks arwata, et teda kardetakse. Uga kahju teeb kohtukäimine, palju kahju. Palju päewi saawad mõlemil pool wiidetud, kodus ei ole kes sulaste järele waatab. Uga ka kohtuasi ei tööta kummagile hääd. Mis neile wiimati linnas üteldi, sellest ei räägi kumbgi kellegile sõna, aga Gunn ei tule kaks korda selle järele sööma ja Jaak otsib kodu tules pahandust. Et ta aga parajaste kedagi toas ei leia, ei naist, kellega pahandada, ega ühte lastigi, kellele lüüa, siis peksab ta koera...

Gunnu käsi hakkab halvaste käima ja Jaagu lugu ei ole mitte parem. Üksford kui Jaak linnas kohtus wiibis, on wargad ta kõige parema hobuse ära warastanud. Sulased oliwad õhtul talli ukse lukutamata unustanud. Jaak kuuleb naabri kahjust ja ta läheks sellele küll hääd tröösti sõna ütleva, aga siis wõiks Gunn mõelda, et ta lepitust tuleb otsima. Säääl tuleb Jaagul enesel rassem õnnetus:

ta elumaja põleb ühel õõsel ära. Jaak on rikas mees weelgi ja wõib warsti uue maja üles ehitada, aga kahju on siiski suur. Enn näeb naabri õnnetust ja tal on kahju. Ta hakkab mõtlema, kas Jaak tõeste nii halb mees on. Weel minewal pühapäewal on Jaak kiriku pingis nii, nii — Ennul tuleb see nüüd meelde — nagu paludes tema pääle waatnud. Tuba ajab ta oma pühapäewa kuube selga, et Jaagule minna, jääl näeb ta, keda Jaak enese õues nii toredalt kõnnib — süda ei anna järele! Süda annaks weel, aga mis ütlesiwad siis teised? Ka ei ole ta ise wähem õnnetu. Ta ainukene laps, Miina, on ju faks nädalit elu ja surma wahel palawikuga wõitlemas — tema kallis Miina, keda kõik külarahwas ta mõistliku meele ja lahkuse pärast kiidab.

Seft ei ole weel küll, et nad muidugi õnnetumad on. Rahwas räägib, et nad teineteisele wastastiku kahju tegevat. See on mõlemile raske kanda. Kui ka muidu wihasjed, nii nurjatumaid asju ei jõua ometi kumbgi kummagist uskuda. Nad on tülist wäsinud ja tahaks küll lepitust, aga keegi ei taha esimest sammu astuda.

Ühel päewal sõidab Enn linna adwokaadile mune ja mett wiima. Haini isa Jaak sõidab kiriku juure.

Hain jäeb kodu. Hain on kahwatanud, wäga kahwatanud, aga ta on ju jala ära rainunud. Täna on Hain weel rohkem kahwatanud kui muidu. Täna on ta ka sellele otsusele tulnud, haiget Miinat waatama minna. Kui Miina sureb? . . . mõtleb Hain. Ta ei tea, mis siis. . .

Hain läheb Ennule. Hainule ütleb üks imeline tundmus, et ta Ennule peab minema.

Sestoas istub Miina ema, kortsus näoga wanaemafene ja kudub jukka. Neg ajalt käib ta waatamas, kas haigel midagi tarwis on. Hain räägib siin weidi aega ja palub siis luba Miinat waatama minna.

Haige kamber on peaaegu pime. Altnad pakjude eesriietega finni kaetud. Smeline wainne on siin . . . Haini süda pekstab, aga siiski on see peksmine nii häa.

"Hain!" hüiab keegi teda tassa.

Hain wärioseb. Ta näeb enese ees ämaruse sarnases walges üht woodit, üht walget kogu, üht . . . kätt.

Ta näeb, et tool woodi ees on ja istub selle pääle.

"Miina!"

Poolpimedas ei wõi ta näha, kas haige ta tasast hüüdi tähele on pannud. Ta kuulleb nagu tasast ohkamist.

"Miina — anna andeks, et — et — meie isad nii tülitsewad — ma kahetsen, et see nõnda on."

Kõik wainne, tume . . . . Hain näeb, et walge käsi woodi teki pääl tema poole sirutab, Hain wõtab käest finni ja waotab õrnalt . . . .

Kätt ei tõmmata mitte ära.

"Miina — anna andeks — saa terweks — ole minu!" palub Hain õrnalt. Häkki tõmmatakse käsi ära ja selle liigutuse juures tunneb Hain, et ta enese kae pääle soojad pisarad langewad.

"Miina — Miina!"

Tasast nuutsumist on kuulda . . . .

Hain on woodi ees. Haini pää langeb alamale . . . alamale . . . .

Hain jääb kauaks . . . ei tea kui kauaks

Kui ema tuppä tuleb ja akna riide kõrwale lööb, siis alles ärkab Hain, kohmetab . . . tõuseb püsti ja otsib kübarat — kübar on aga käes . . . .

"Hätkine walgus teeb filmad araks," ütleb Miina ema.

Ema teab kõik, kõik . . . .

Kui Hain minna tahab, tuleb talle Enn ukse pääl wastu. Enn tuleb praegu linnast.

„Säh sulle! Wanad käiwad kohut, noored —“

„Leppige ära naaber — ma palun südamest, leppige ära!“

„Wõi leppida — waata ifka waata!“ ütles Enn, aga pahandus on enam sõnades kui hääles. „Kas tead ka, mis advokat mulle ütles. Advokat ütles, et meie asi tühja läheb, aga meil mõlemil hää summa kohtu kulusi tuleb kanda.“

„Just sellepärast, pai naaber, leppige! Miina ja Miina armastame üksteist ja te teeksite meid õnnetumaks. Mõelge oma haige lapse pääle!“

Ennul lõowad filmad märjaks.

„Hain, sa oled kuldawäärt pois ja su isa on kuldawäärt mees. Wõta Miina, kui surm ta üle jätab — see on ju mu ammune nõuu.“

Hain läheb õnneliku meelega kodu, aga ta ei lähe ükfinda. Isa ja wäimees lähewad wäimehe tsale kotsja — poega kofima.

Jaak nutab . . . Kirikherra on imet teinud. — Kaks suurt talukohta saawad üheks. Neljasaja rublane õunapuu jääb keik krunti.

Kui Hain, punaste tressidega must mulgi wammus seljas, oma õitsewa noorifuga kiriku sõidab, ütlewad kõik, et õnnelikumat paari enam ei wõi ollagi kui Miina ja Hain.

Saaniga jõitſin ma jöhinal . . .

I.

Röömsaste kõlawad kellad, lustilikult kõiſewad saani jalased ja hobu jalad lööwad trah, trah, trah! takti juurde. Tugew ruun traawib noole kiirusel edasi, nagu oleks saan kahe noore mehega tema taga mängukann Trah, trah!

"Eduard!"

Kõrged lumega kaetud kuused kahel pool teed jääwad üksteise järele nagu noppides seljataha. Tõdred ja waresed, kes kaskede ladwas istuwad, tõusewad pahinal lendu, et ootamata rahurikkujate eest eemale saada. Pahinal langeb lumi kuuskede okstelt alla. Hobu noorskab: trah, trah!

"Eduard, inimene, unimüts!"

Hobu pöörab häkilise hüppamisega teelt kõrwale ja lähemal filmapilgul oleks kerge saan wastu kuuski kildudeks káinud, kui mitte teine seesistuja oma seltsilise käest ohje wiimsel filmapilgul ára ei oleks kiskunud. Selle raputuse läbi kohutatud, waatab Eduardiks nimetatud kohkunult ümber.

"Mis?"

"Do, nüüd alles küsib ta, mis? Üks filmapilt hiljem, ja meie fondid oleks niisama ilusas pudis kuuse kánnu pääl, nagu supiks keedetud kufel sinu tulewase ämmaeide laual, mida Maali ise —"

"Nõh — nõõ!"

Eduard paneb jelle nõh nõõga enesele nagu nägemataks tegewa küüne kaabu pähe. Tema nõh nõõ ütleb sõbrale nii palju kui: Mis see sinuſe puutub, ehk: Kes teab, ehk:

Jäta mind rahule, ehk: No, küll ma sind tunnen rebane, kust sull juustu lõhn nina sügab. Jah, sõbrale ütleb see nõh nõõ kõik, enesele aga mitte midagi. Eduard ei kuule kellade lustilist laulu, saanitallade sahinat, mis Pritsule nii armas on nagu theemasina keemine, ei näe toredat walge waiguga kaetud kuuse metsa, kus lumi nagu magab, mõtleb... Eduard ei kuule ei näe, ei tea ei tunne midagi, seda ka mitte, et tal ohjad käes on. Sellepärast ütleb Eduard esite, kui teine ta surma suust wälja on kiskunud: „mis?“ ja kui teine teda ta soowide paradiisi ukse taha tahab wiia: Nõh, nõõ! Eduard ei näe ega kuule, ja mis ja siis inimest waewad, kui ta niisugune on. Aga ei. Eduard näeb praegu küll midagi. Lumiste kuuskede ja hõbelitris kaskede ja walges narmas põesaste wahelt paistab talle kaks — sõstra silma, käherad juukse säbarad, pehmed paled ja punane suukene — wiimaks on terve sirge neiu, lustiline kui elawhõbe, ta silma ees. Näe, näe, mis metsas ei wõi olla? Wale, ei ole metsas! Eduard ei ole praegu Pritsuga, oma südame sõbraga metsas, waid Põmmadu walitseja majas — säääl Pärnade all! Ei, ei, näe mis lahke mees see Põmmadu oma ise on? Istub ahju ääres, tõmbab Eduardile teise tooli kõrwale, toob kaks pikka piipu ja ütleb: kanade päralt, olete teie aga mehed nüüd isegi, herra studiosus! Pudel weini wiie mehe pääle lükkab teid igauht kraawi, minu päewil jõi igamees pudeli ja jäi kess teed! Ja walitseja naerab tulise hää meelega kohmetanud üliõpilaast waadates, kes kolme tule wahel on — üks, mis ahjus, ütleme kaminis põleb, teine, mis walitseja pudelitesse puutub ja kolmas — aga see on see kõige kardetawam, teisest seinast klaweri kõrwalt sohwa päält kähera juukse sõbarate alt tema poole walgub. Eduardi, see on, tema enese, nagu kuumab — tule paistest muidugi, mis kaminis ja ta waene ei tea, kelle parteisje heita: Põmmadu wana, wõi ta tütre

wõi — naise parteisse, kes sohwa tulede kõrwal istub. Wana on omal ajal ülikoolis päris Eesti üliõplaste öökulli peegel olnud ja, mõistagi, auustab ta weinisi kui tarkade olimpia jüngrite jooki; tütar aga tahaks muust kõnelda kui weinidest ja abikaasa, Jumala armust õle kuhela paksune, tahaks parem teada, kas kaupmehe Roberti emanda uus piibri-
nahkne kasukas ju walmis on ja kas Eduard nende wiimsest hõbepulmast ka osa wõttis. Wali, waene Eduard, mõtle järele kuida sa kõikide soowisi ühetasa ära täidad. Pagana piip ka ei põle weel — ptüü! Eduard mõtleb ohja aru tõeste piibuwarre olema.

„Eduard — pagana pois!“

„Prits!“

„Sa murrad täna tõeste meie mõlemate kaela. Anna ohjad päris minu kätte!“

Eduard annab ohjad mõeldud piibu asemel Pritsule, Pritsule oma kalli sõbrale. Need on kord inimesed, keda wist kümme surmasunnikut üksteisest ei lahuta. Kui ka Prits, kõikide tükimeeste pää, pedellide ahastus ja ööwahtide Kolgata, palju waiksemast Eduardist naljas ja kõnes nii palju ülem on kui päike kuust heledam, siiski ei ole talle ükski sõber nii tuline mõnus mees kui unistaja Eduard. Nad elawad ühes korteris, söowad ühe lusikaga, põletawad üht paberossi kui raha kahe jaoks ei ulata ja jääwad üksteise eest wõeraste majasse panti kuni teine raha „pumpab“, see on laenab, ja siis ka sõbra wälja ostab. Mis enam, nad on ühes seakarjas käinud, ühes koos naabri sulase poisi käest pekka saanud, kui sead kartohwliis oliwad, ühes karja, ühes õitsipoisi ajad ära elanud, ühes kihelkonna koolis — ühes iga Jumala koolis käinud! Eduard leiab, et Pritsu pikk lahja nägu ja suur õige nina niisugune on, nagu Themistokleisel; Prits waatab Eduardi selgetesse sinisilmadesse, rahulise walge näo pääle, tedretähtede pääle, nii ise

moodi igatsewa näo pääle ja leiab Aristotelese kaju. Hiljem, kui Eduard riimima hakkab, on ta just Homeri nägu. Eduard on wagusam, aga talle tulewad mõnikord, sarniis teab kuda, nii mõnused mõtted ühe asja kohta, et Prits kohe kirja wannub. Pritsu aga auustab Eduard kui oma herra ja meistrit kõiges, mis wahwuse, ruttutegemise ja lõbuleidmise ehk karutükide tegemise kohta puutub. Eduardi „ideed“ aga on järeleleidmata ja Pritsul naerab süda, kui sõber talle oma päewaraamatust midagi loeb. Ühe asja pärast lõõks siiski Prits Eduardi kohe maha ja see on wäga ijeäralik asi üliõpilase elus. Põllekandjate ees on Eduardil niisugune püha hirm, et ta sääal wiimastest logardist taha jääb. Keegi ei ole noorte neidude seltskonnas ja perekonna pidudel abitum, kondilistem, wiletjam, rumalam kui Eduard ja — see just kõidab teda weel enam imelise „subjekti“ külge, nagu Prits Eduardi nimetab. Ta on ainult ükskord Eduardi niisugusele pidule meelitada saanud, aga selle järg oli, et Eduard ühele neiule jala pääle astus ja ise teisi tuppä jooksis, siin pähe wastu riidenagi pommi löi, theelaua ümber tõukas ja koera sabapidi ukse wahel löi, kes selle eest ta pükki sääre lõhki kiskus. Kui Eduard hingetult kodus jõudis, wiskas ta oma walged kindad ja sabakuue ahju. Sa seesama Eduard oli kõrwuni sellesama neiu armastuse wangis, kelle — jala pääle ta astus. Ma ütlen kõrwuni, sest kui niisugune peru püsihirohi tuld wõtab, nagu see, mis Eduardi pües on, sääal ei ole enam otsa ega aru. Ei söö, ei joo, ei kirjuta, ei loe ja kes niisugune oli, see oli meie Eduard pärast õnnetumat õhtupidu. Enne ülikooli uhkus, ei teadnud nüüd professorid, mis mehega pääle hakata. Ta teeb oma eeskujulistes siiseantud kirjatöodes korräga wigasi, mis hobune ka ei tee, mis kõige rumalam kreiskoolipois ei tee, ütleb näituselks, et tundenärwide liikumine nii aeglane olla, et kui meil ühe million

penikoorma pikuse sabaga kass oleks ja kui selle kassi saba ots potti keema pandaks, walu alles kümne aasta pärast kassi kehani ulataks ja alles siis kass kiskendama hakkaks. Niisugust hullu näitust wõib ennegi see inimene wõtta, kes ilma kübarata ettelugemiselt kodu läheb, poti kaanega raamatu asemel tundi tuleb ja mis muud pööraft weel. Augustes mõtles Prits sõpra hullumajasse wiia, aga pärast sai ta õigele tuulele. Midagi soneti jarnast luges ta Eduardi päewaraamatust, mis ühele „inglile“, oli pühendatud, kelle jala pääle Lutsifer astunud. O, kelle jalg oli see nii — õnnelik jalg! mõtles Prits ja pika waewa järele sai ta teada, et see Põmmadu walitseja Maali jagu olnud.

Ta Prits wõttis nõuks sõpra arstida. Sobi-rohud, palwed, paastumine ega maanitsus ei mõjunud siin midagi, seda ta teadis. Hädasünnitajat üles otsida, see oli ainuke nõu, aga keda sarwik ka sarwipidi järele ei saanud tõmmata, oli Eduard. Muudgu kes omast nõust weel seda vähem järele andis, oli Prits. Ta nii sündis, et kord Prits Eduardi, kui nad jahil käisiwad, Põmmadu walitseja juurde petta oskas — tal olla üks tähtjas Hollandi maaldri pilt, üks imetegew Madonna ja niisugune kunsti asjade nuriija, nagu Eduard, ei lasknud seda kahte korda ütelda.

Käsiwad ja mõju oli ettemõtlemata, kui sõber sõbra pettusest aru sai ja pildi Madonna asemel elawat Madonnat enese ees nägi. Tala pääle küll ta enam ei astunud, aga — jah, kuda, ehk mis see „aga“ oli, mis ta jääl tegi ehk ütles — sellest kõigest Eduard midagi enam ei mäleta. Kui ta Pritsult küsib, kas ta wahest jälle rumal olnud, naerab see ennegi kawalalt.

Ta nüüd lähwad sõbrad teist korda Põmmadule. . . .

II.

„Maali! — Maali, kus sa oled?”

„Mis on, isa?”

„Anna mu piibu pääle see süsi — näe, sääl on tangid.”

See, kelle hüüdmise pääle praegu sirge noor neiü sisse astub, on Põmmadu wana, nõnda nimetab teda ümberkaudne rahwas. Smet, tuba on just niisugune, nagu Eduard enne kinnisilmil näeb, aga selle wahega, et nüüd Põmmadu wana ise tagapool seinas sohwa pääl külleli on, kuna naine kestuba ümmarguse laua ääres istub ja, suur must pitsidega tanu pääs, sukka kudub. Põmmadu wana ise — on Põmmadu wana, wa paks ümmargune onkel, punase punjas näoga, mida õhuke walge juukse-karwa sada, enam neid sääl ei wõi olla, kõrwade ümbert piirab. Kestpää on paljas nagu täiskuu. Põmmadu wanal on hää sohwa pääl selili olla, wäga hää. See wiis, kuda ta magusas rahus pikka piipu imeb, näitab ütlewat, et tal ju kõige wähemalt oma paartuhat pantas on, sest muidu ei wõi karjamõisa rentnik ihuilmaski nii rahulikult sohwa pääl istuda. Wanal on aga wast enamgi kui paar kümme tuhat, ega muidu ta nii ümmarguseks oleks läinud. Need mõisawalitsejad, see on weikeste mõisate pidajad, keda rahwas „walitsejateks“ kutsub, nagu suurte mõisate opmannisigi, ei kärsi weel kõhtu kaswatada, kui neil üksi paar-kümme tuhat on. Harilik mõet läheb neljakümneni. Siis alles ütleb põllupidaja: nüüd olen juba wana inimene, mis niisama palju tähendab kui: ela ja maitse, mis Sumal annud. Sa mõnikord inimene maitseb ja maitseb ja maitseb nii, et ta enesest koguni teistsuguse inimese maitseb. Kes täna Põmmadu Roberti näeb, see ei wõi sugugi uskuda, et see paks rahumats lord kõige riiukam ja lustilisem üliõpilane on olnud. Waatab ta korra oma hobuseid ehk

farja, wõib küll kena olla, kui tead, et seesama „asjatundja“, pilk kes hobuse wanaduse juba minu pärast ühe kõrwa otsast ära näeb, kord ära teadis ütelda, kas see wanaaegne waagen Atheni ehk Korinthuse kunsttöö on.

Tütär wiib tangide wahel jõe kaminist piibu pääle, seisatab ja tahab minna. Põmmadu wana waatab oma kalli külleluu pääle, aga kui sellelt midagi märki ei tule, ütleb wana:

„Istu ema kõrwale, Maali, kõneleme — midagi.“

Maali teab, et isa sagedaste temaga hää meelega kõneleb, ainult nii — ajawiiteks. Sest saadik, kui ta enesele kirjutaja peab, on wanamehel sagedaste igaw. Siiski näib talle isa tänane soow weidi iseäralik.

Ema näeb aga wäga selle nõus olema, et Maali siia jäeb, annab talle weidiks ajaks sukka kududa, „mu näpud on wäsinud,“ ja waatab oma mehe otsa.

„Palju aega sest on ju, kui Friedrich P. ja Eduard K. siin käiswad?“ küsib Põmmadu wana nagu kogemata.

„Arwata kolm kuud aega,“ wastab ema.

„On kena sõbrapaar,“ arwab esimene jälle.

„Üks üleliiga arg, teine päris wõrukael,“ kostab ema jälle.

Maali kudub sukka.

„Mis see nüüd oligi — kõige parema tohtri eksami olla K minew nädal teinud, lugesin ma ajalehest,“ alustab wana jälle.

„Waata ikka — niisugune — ei näita ise suurem asigi,“ wastab naine.

Maali kudub sukka.

„Maali, — sina ei — räägi midagi? küsib isa.

„Ei mitte sõnagi ei lausu sa“, ütleb ema kiirelt wahese.

Maali on ühe suka filmalise warda päält wälja lastnud ja nüüd peab ta pääd alamale kummardama, et paremine näha. Aga see on ainult filmapilguks.

„Mis ma siis peaksin arvama, isa?“

„Noh, nõnda muidu — noortel inimestel on wahest ikka wiisiks noorte inimeste kohta oma arwamist awaldada.“

„Friedrich on lõbus seltsiline, kaupmehe Roberti Helene on temast nagu nõutud; Eduard on — on liig arg.“

„Arwan!“ pomiseb Põmmadu wana oma habemesse ja naerab wagusalt: „ega ja muidu enam siin ei istuks,“ — kõwaste aga ütleb ta: „Paraku, liig arg!“

„Maali ei wõi talle andeks anda, et ta tema jala pääle astus — Helene rääkis!“ naerab ema.

Maali lööb punaseks.

Maali kudub sukka. . . .

„Mulle meeldiwad nad mõlemad,“ wastab wana Põmmadu. „Prits on nagu noor mees nooremehe aastates peab olema, Eduardi teaduse ees aga pean ma, nõnda ütelda, waikima. Mina olin ka omal ajal parem kunsti-teadlane, aga see noormees kippus mind wägise ümber fiskuma, kui me, mäletate, teise korra ajal, kui riidu läksime.“ Ja wana waatab nagu kogemata aknast wälja.

Maali kudub sukka, Maali aimab, ei saa aga isegi aru, mis see tänane kõne tähendab ehk kuhu wanemad sihiwad. Maali ei lasse asjata pääd alamale — Maali ei tea isegi mis olla ehk teha, sellest õnnetust piduõhtust saadik. Ta kardab, et ta kudagi Eduardile häbi on teinud — Sumal teab, mis ta seekord wõis teha ehk olla, kui Eduard nii ära kohkus. Wist küll on ta kudagi ekjinnud — mis Eduard ometi temast sel kombel mõtleb? Ja mis Eduard temast mõtleb, seda tahaks ta hää meelega teada. Maali ei ole küll mitte niisugune neiu, kes luuletusi lugedes kätt rinnale rõhub ja kuu kahwatanud walgel unistab — ei, ta on palju praktilikum! Ta teab, et luuletamine isesugusest palawikust tuleb ja kuu walguis sugugi „kahwatanud“ ei ole, waid et ta lihtsalt kuu walge on, aga —

just sellepärast meeldib talle Eduard, et ta nii arg on. Meelitamised, millega teised noored mehed nii ohtrad — neid Eduard ei oska ja see on veel parem. Eduard ei ole mitte veel seltskonnast täitsa „lihwitud“, nagu isa ütleb, on kare koore poolest, aga — seda puutumata on tuum. Kahelümne kase aastane Maali on küllalt ju mõtlema õppinud ja tunneb, kui tühjad sagedaste need seltskonna kõige paremad „waimud“ on. Eduardi päälsikaudse kehwa koore warjul elab aga teraw mõtleja waim ja auus soe süda — ühe sõnaga, ta oleks õnnelik naine, kui ta selle mehe naine oleks, aga teda ei saa ta küll ial kätte. Kui ka tema kõige parema naisterahwa hariduse on saanud, on ta tütarlaps, nagu tuhat teist, kuna Eduardi suur tulewik ootab. Wanemate tänane tähendus teeb talle sellepärast enam haiget. Eduardil ei ole küll enam meeleski, et teda ka ilmas on . . . .

„Kelladega sõidetakse,“ ütleb Põmmadu wana ja astub kärmest aknale. „Mäe ikka, meile tulewad wõerad,“ lisab ta juurde.

„Mis — need on ju meie praegu räägitawad noored herrad Tartust“, ütleb ema nagu tõeste ootamata asja nähes. „Maali, Maali, waata ometi!“

Maali süda nutab ja naerab, Maali süda peksab . . . .

Minnakie wastu, see on, wana ise läheb kuni saanini, kust praegu Prits ja Eduard suurte kasukate sees wälja astuwad.

„Said ometi ta tõrgesse siia?“ küsib Põmmadu wana naeratades Pritsult, kui nad enam mahti saawad.

„Küll wägise!“ wastab Prits.

III.

Need, kes kaheski saalis istuwad ja räägiwad, õigem ütelda, rääkida tahaksiwad, on Eduard ja Maali. Nad

on kahetsefi, õige tõeste, kahetsefi. Põmmadu wana on Pritsuga jahile läinud ja kui Eduard ka ühes tahtis minna, arwas wana: „Doktori herra, mina olen ka natuke oma ajal arstiteadust õppinud ja et teie teel kõha olete saanud, siis — seaduse nimel, peate koju jääma!“ Ema magab lõunaunekest ja nii peawad nad tahes ehk tahtmata üksi olema.

Weel ilmas ei ole Eduard nii hädas olnud kui praegu.

Weel ilmas ei ole Eduard sõnakehwem, nii naeruwäärt kohmetu olnud.

Sumal teab, mitu korda ta ju ilmast on rääkinud?

Maali, Gewa tütar nagu nad kõik, näeb, et siin lootust Eduardi pääle panna ei maks. Ta ei saa küll enne surma oodetud sõna suust. Tarwis aidata, aga kuda?

Ta teeb mannõweri — Gewa kawalusega — saadab ratsawäe, jalawäe wälja, laskeb tageneda, ümbert minna, piirata, tormata —

Ei!

Eduard waatab maha saabaste pääle, lakke, pühib higist filmi, hoiab ohkamiht tagasi:

„Ütle mata ilus päikese paiste!“

Wale kõik, wäljas ei olegi nii ilus päikese paiste.

„Jah, natuke on päewa näha,“ wastab Maali, mõtleb aga: „Dli tal seda nüüd tarwis ütelda.“

„Barsti hakkawad päewad soojemaks minema,“ leiab Eduard.

„Juba kuu aja eest hakkasiwad,“ wastab Maali, mõtleb aga: „Päris hale kobe!“

Maali tahaks juba haleduse pärast aidata, aga — kuda ja aitad?

Korruga leiab Maali, et ta süda nii raske olla.

Sedasama leiab imelikul kombel Eduard ja ohkab.

Maali leiab, et ta siit kaugele, kaugele tahaks minna — nii rahutu olla tema.

Eduard leiab, et siis mõni õnnetu oleks.

Maali arwab, et ta wanemad tema pärast juba ennast trööstida teakswad, kui ta iseenelele koolipreili elukutse waliks ja waatab paluwalt Eduardi filmi.

Eduard arwab korraga tundwat, et ka weel keegi muu Maali lahkmise pärast kurb oleks, et nagu ta ammu, ammu leidnud, — tema see oleks.

Ta Maali leiab, et tema just sest saadik rahu kaotanud, kui — kui kaupmehe Roberti juures õhtupidu oli.

Nad leiawad ja leiawad, kuni nad üksteist kaend-
laske leiawad.

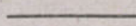
— — — — —
„Üksford ometi!“ hüiab Põmmadu wana jänest pingi
pääle pannes. „Prits, wälkpoiss, ta on lõksu läinud!“

„Ei, lõksust wälja wõetud!“ wastab Prits, tasakeste
ütleb ta aga: „Unistuste käest päästetud, mille eest mul
ju tema pärast hirm oli.“

„Sia, sa lubad?“

„Tütrefene, sinu õnn on kõik, mille jaoks ma olen
elanud ja weel elada tahan. Saa õnnelikuks!“

„Meie tundsi me su südame lugu — Prits, tule ma
annan sulle muju — enne kui te ise kumbgi teadsite,“
ütles juurde tulnud ema pisarad filmas.

Muldmäe Mats.

Peerg põleb ahjunurga wahel ja walgustab musta talutuba. Seinad on suitsunud, parred ja lagi pakfult nõgised, aga kui wäljas pakane külm plaksu lööb, on nõgi talupojale niijama armas nagu must samet suure herra toas. Wana auus paekiwidest kerelega Gesti abi muretseb selle eest, et toas palju nõge, aga ka palju sooja on ja annab wanaaegsele talutoale ustawa kaju. Põrand on sawist tehtud, ahju ees lai paekiwi, kuhu põlewate peergude sõed kukkuvad ja kus peerga listakse, et mitte põrandat ei rifutaks.

Lõuka ees peeru walgel kedrab Muldmäe perenaine takku, triibuline undruk wööl; tema kõrwal seisab kabeksa aastane terane Katt' ehk Kati, kukega aabits käes, punane ristiemä kingitud pael juustes, pikk walge särk seljas ja seab $a = b = d$ tähti kocku. Enne kui ta $a = b = ni$ jõuab, waatab ta kuda ahjukapi äärel suure pääga riitsik jookseb, ehk kuda tulesüsi peeru otjast maha tahab näpištada, ehk kuda praegu kirju kana walget kana lööb. Kes tuba aeleb wiie aastane sassis pääga Miku paljaste arukestega kaksiti luua warre pääl. Sellele on ta jalad alla ja saba taha mõelnud ja usub nüüd isegi, et see hobune olla. Kui Mikk juureks saab, tahab ta enesele niisuguse hobuse osta kui Osman pashal on, nagu ta minewa jõulu ajal koolmeistri seinä pääl näinud.

Mees, kes selili ahju küljel, jalad parte pääl, on weikse Muldmäe koha peremees ise. Sellest, et Matsi silgumärs ning taarilaks seinäs warnas talwekorteris on, on näha,

et Matsil mõisapäewad tehtud ja tal nüüd aega ja luba on ahju paäl olla. Ja ahi on Matsile haä armas seltsimees, on ta nõupidamise paik, bädast aitaja ja trööstija. Kui Mats haige on, läheb ta sooja ahju pääle terwist otsima; kui Mats terve on, läheb ta ahju pääle kuulama kui bää on terve olla; kui tal leib otsas ehk mõisa päewad tegemata, läheb ta ahju pääle mõtlema ja kaebama. On aga päewad tehtud, ihutoiduse eest muretsetud, naine lapsed terwed, läheb Mats ahju pääle ja mõtleb kui õnnelik see inimene siin ilmas on, kellel leib, silk ja soe ahjupäälne ei puudu; mõtleb, kuidas neid häid asju ka taewas kätte saada ja jorab laulu:

„Su laual lapjed istuwad

Kui õliokjad ilusad.“

Ja selle maapäälse ja tulewase sooja ahjupoolse pääle mõeldes peab Mats ennasti õigusega õnnelikuks inimeseks. Kai leiab küll, et Mats ju natukese ülearu ahjul magab, et must pullikene laudas kütge ära loiutanud, kirju talleks otsa saanud, et lund lauda nurgast sisse ajas, mida Mats ei näegi, aga selle eest on Mats juil, ja iseäranis mõisas, rasketöö tegija.

Kai ja Mats elawad, näete, õnnelikku elu. Aga wana aja mõttetarkade järele peab kurjus alati häädusega sõda. Mistist oli wana õel siis, kui Sumala lapsed kõigewägewama ette lätsiwad ka nende seas olnud, Matsi pääle kadedalt kaebdust tõstnud ja tema kiusamiseks luba saanud. Kõrtsi näol tuli ta maa pääle togasi maha. Enne ei olnud J. wallas kõrtsit, aga nüüd chitati ta just Muldmäe naabrusse. Kas teda just waja oli, seda ei uskunud chitaja isegi, aga miks ei wõi kõrtsi ehitada, kui ehitus just meelde tuleb ja raha on?

Katsu, katsu teisi natukene, läheb risu wiimati armsaks, et ikka see wiin. Etite läheb Mats üksi waatama, mis teised kõrtsis teewad, wõtab ka tipsukese keele pääle, korralt ka

rohkem. Wiimati tust kui jälle ei saa wõtta. Pääle filfude, hapu kalja ja sooja ahjupäälse on õnnelik olemiseks ka suutaais wiina waja, arwab Mats. Teg ajalt tuleb ta ju täiel pääl kodu. Kai näeb, kuda kõik asjad majas loga laga lähwad, palub, pahandab, aga ei aita. Mats lubab parandada ja mõtleb nuttes ahju pääl kui halb inimene ta on ja töötab wiina hoopis maha jätta — see on siis, kui ta maha jätmise mälestuseks weel enne kord on rüübanud.

„Mats, sul on ju aastarent wõlgu,“ ütleb herra rendimaksimise päewal.

„Pai herra, kulla herra, kannata weel mõni kuu. Pai herrakene, ma maksan ka ikka.“

„Jäta joomine maha!“

„Oh ja heldekene, mis ma siis ära ei joo? Lähem wahest ka suu soolast wõtma, aga juhtub, et wõtan natukene rohkem. Seftsamast teewad inimesed kisa wälja, et Mats joob.“

Aasta kabe kolme pärast on Mats jälle rendimaksjul.

„Mats, sul on kabe aasta rent wõlgu.“

Jälle lähew Mats norgus pääga kodu, jälle tõreleb Kai, jälle lubab Mats wiina igaweste maha jätta.

Aga rendi maksuga on niisamasugune lugu nagu wiina mahajätmisega. Kui jälle aasta mööda, ei ole Mats mitte üksi jälle aasta rendi maksmata jätnud, waid musta härja, pühapäewa kuue ja naise suure sõle ära joonud, päälegi weel hulga wõlgasi mujale teinud. Rendi maksimise päewal ta enam mõisasse ei lähegi, raha tal ju ei ole. Aga sääl tuleb mõisa wahimees Matsile järele ja Mats peab mõisa minema. Matsi süda on raske, ta õnnetu teab, et nüüd teda majast wälja aetakse, teeb ka, et Kai teda enam ahju pääle ei lase minna, teab, et elust igate moodi enam kasu ei ole. Pühalikult töötab ta ial enam wiinatilka suhu wõtta kui ta sel korral weel hääga mõisast pääseks.

„No Mats, sinul on ju kolme aasta rent ja poole
sui päewad wõlgu,“ algab herra.

Mats weeretab kübarat käes ja waatab maha.

„Jah, herra, aga kui herra mind weel wälja ei aja,
töotan ma kõik ära maksta.“

„Sa jood kõik ära, Mats.“

„Tänasest päewast saadik ei joo ma enam tilka.“

„Soo, soo! No olgu, teeme weel kord proowi.“ Nende
sõnade järele läheb mõisnik ära. Matuse aja pärast tuleb
ta tagasi ja wiib Matsi ühte kõrwalisesse saali. Mats
wäristeb ja kohmetab ilusat tuba nähes ja ei wõi taewa
pärast aru saada, mis temast nüüd tahetakse.

„Waata Mats,“ räägib herra ja läheb seina sees olewa
kapi juurde, „siin on 10 tuhande rublane rahapaber ja
siin pudel wiina. Kui sa laks päewa siin ära elad —
kõik mis sa soowid, toob sulle minu toapoisik — nõnda, et
sa seda wiina ei puudu, siis ei ole mitte üksi see 10 tuhat
rubla sinu, waid ka Muldmäe koht igaweseks ajaks. Wali,
kumba soowid!“

Esimesel filmapilgul oli Mats nagu pää pääle kukku-
nud. Lahitse suuga jäi ta kui sammast kest tuba seisma.
Siis näpistas ta oma kõrwa ja kiskus juukseid, et aru saada,
kas ta mitte und ei näe. Ei, ta ei näe und. Seda ära
tundes wiskab Mats pehme sohwa pääle pikali ja naerab
nii, et wesi filmist jookseb.

„Oh sa rumal herra, wot ütles, saaksid olla targad!
Minul 10 tuhat rubla raha ja Muldmäe koht päriks
— hõisja!“

Ta nagu arust segane püherdab Mats sohwa pääl,
tõuseb üles, kõnnib tuba mööda, läheb kapile ja waatab
rahapaberit. „Nüüd olen ka mina herra. Muldmäele ehitan
enelele toreda maja, nii suure saali, nagu see siin, aga
igaske seina juure ahju laia ahjupäälsuga. Sapu taari

afemel joon selget weini — kui rumal ma olin, et silku sööma ja haputaari jooma hakkasin. Nüüd lähme Kaiega Saksa maale, nagu herra kais, ja kui tagasi tuleme, lauldaske ka meile trepi ees: Zumal oh wõta sa ülemaid õnnieta!

„Kui selle õnne pääle midagi rüübata —“ oi, külm wärin jookseb Matsil selle mõtte juures läbi ihu. „Dleks“ jätab ta sellepärast mõtlemata. Talle kõnnib Mats tulewiku õnne pääle mõeldes mööda tuba.

„Kui ma õige seda wiinapudelit waataksin,“ mõtleb Mats, „waatamisest ei wõi ju kahju tulla. Ei ma ei mõtle sugu selle päälegi,“ teeb ta südame kõwaks ja pöörab kapile selga. „Aga säääl wõib ikka ise üks hää wiin olla — oh kui palju, kui palju raha! — misugune see pudel õige peaks olema? — ja Muldmäe koht — terwe koht — millal ma ju wiimati jöin? — oh, mis selle rumala asja pääle nüüd mõelda!“ Ja Mats maadleb mõtetega, wiimati istub ta kapist hoopis kaugele nurka.

„Kumalus, woadata wõin ma ikka!“ Ta teeb kapi ukse lahti ja waatab kauget — „ilus pudel, wäga ilus! — Nääe kuda wiin läigib!“ Mats waatab wesiise suuga kõrwale: „ei mõtle, mitte ei mõtle! Aga ma lähen ligemale, siis jäeb süda rahule, pudeli kätewõtmine ei ole ju weel joomine. Nääe, misugune ilus keeruline kael sel puudelil on! — Kui meelitawalt wiin sees wulksjatab — kui ma teda korra nuusutaksin! — nuusutamine üksi ei tee midagi.“ Matsi käed hakkawad wärisema, kiusatus on suur. Ta paneb pudeli käest ja jookseb teise seinä äärde.

Mats waatab tagasi: „Ma wõiksin tilga keele pääle lasta, ainult keele otša külge lasta! Ma jääksin rahule, kui teaksin, mis maitse tal en.“ Ja juba on Mats pudeli juures ja sellel forgi päält ära wõtnud. Süda pekjab tal kui haambriga — „ei mõtle! ei mõtle!“ Aga juba woolab wiin kurgust alla... Külm higi tuleb talle otša ette. Ta

tahab ksjendada, wiina pudelit maha wifata, aga lööb käe wastu ahju äärt ära ja jalad langewad parre päält maha. . .

„Kati, süfi aabitsa pääl!“ hüiab Mats ahju pääl ärgates, „küll see oli aga uni!“

„Et ja täna esimest korda oma elus wiina täis oled joonud, Mats,“ wastab Kai, „Sumal, mis meist saab, kui sa jooma hakkad!“

„Ole mureta, naine! See oli esimene ja wiimane kord, et ma wiina suhu wötan!“

See ka oli esimene kord, et Mats oli wiina joonud. Ta oli uut kõrtfi käinud waatamas ja säääl ilmaineks ka kord joonud. Aga uues nähtud 10 tuhandest rublast oli tal nii tuline kahju, et ta tõeste enam teist korda wiina suhu ei wõtnud.

Tal oli kerge oma töotust täita. Walla nõumeeste palwe pääle pani herra kõrtfi kinni kui awalikuks tuli, mis- sugune suur mõju wiina lähidusel inimeste kohta on.

Dotajad.

Mina ootasin kirja, tema ootas kirja.

Meie ootasime kirju kallimate käest.

Sa elasime ühes majas.

Mina ootasin kirja oma Juno, tema oma Apollo käest, see on, tema paleus oli kõrge tsilinder, prillid ja ilus ruuge moka habe, minu ihaldatav oli casus Feminina.

Sa ühes majas elasime meie.

Kui nüüd üks inimene kirja ootab, päälegi oma „tulewase“ käest, siis on iseäralik lugu selle inimesega. Ta leiab, et kuu väga kahwatu, lilled väga külge tõmbawad, päewad väga pikad on. Sa on ta ju seda ära leidnud, siis leiab ta, et ta esiteks kurb, siis — „üksinda“ on. Üksinda olejal on luba kurb olla. Sa kes kurb on, selle elu ei ole iseenesest mõista, midagi waart, see soowib surma, ehk — ise asi, kui kiri tuleb.

Sa kõik pannakse nüüd selle pääle, kas ja millal kiri tuleb — elatakse ainult kirjale.

Kiri, kiri, kiri? Mitu päewa, tundi on sest jaadik, kui ma tema le kirjutasin, mõeldakse. Millal tuleb wastus, täna homme, ülehomme, — nädala pärast — ah! Ehk jälle: praegu loeb ta minu kirja, mõtleb minu pääle, naeratab, pigistab ta wastu rinda — ah! Kui siis selle pääle oma korda hakatakse ootama, millal post midagi toob, mida wastu rinda ehk huuleid pigistada — (tema teeb seda küll, mul — noh, hää kui tema üksigi seda teeb, ega minu arm sellegi pärast wahem pole) — siis tulewad need tunnid, need tuhande aastased tunnid, nagu laulik ütleb. Mida

lähemale aeg jõuab, mil kirjafandja majas käib, seda pikemaks nad lähewad — wiimased minutid on pikemad kui esimesed tunnid. Ollakse maal, siis teeb iga koera haugatus rõõmsa ehmatuse, ollakse linnas, siis paneb iga kobin kajas südametuksuma. Tuleb, tuleb! Tuleb wiimaks ometi kirjatooja nähtawale, siis ei saada aru, kuida see inimene ometi nii hirmus pikaline wõib olla ja nüüd — ah! — ta käsi läheb pauna — silmad wiibiwad põnewusega ta pääl — nüüd, nüüd wõtab ta tema ju wälja — warin, kuum — jah, midagi walget on ta käes — kiri! Kõrwale pöördud näoga wõetakse kiri warisewal käel wastu, et teised äritust ei näe — kapi uks tahab parajaste kinni lükata ehk tarwis on uulitsale waadata ja nii saab näo kõrwale pöörmiseks ifka asja küllalt. Siiski kardetakse, et teised kõik ära näinud ja aru saanud, ehk teised küll, kui söögi aeg, waewalt muu pääle mõtlewad, kui seda, mis sugune suu täis kõige meelitawam näitab. Halb on aga kirja saajal. Äta ta kinni, see on pärastiseks lugeda, arwatakse, on armukese kiri; loe teda aga kohe, sääl loewad nad su näolt kõik ära! Jaa — see kõik on siis, kui kiri tuleb, aga kui ta nüüd ei tule? Kui ta täna, homme, tunahomme ei tule, tulewal, ületulewal nädalal ei tule, mis siis?

Siis soowitakse — surma.

Kui nüüd aga ühes majas faks niisugust kirjaootajat on, tema ja temakene, mis siis? Siis on see iseäralik lugu weel iseäralikum.

Niisugune lugu oli meiega.

Temakene oli ehtemagasini omaniku ainus tütar ja mina herra magasini pidaja Teufelskerl'i comp., herra Langmüthigkeit. Meie nimed oliwad imelikud, kes seda tahab salata, aga ärile oli see seda parem. Meiu oli ilus nagu Duno, sirge, sõstra filmiline, wallatu, ühe sõnaga: ilus, koolitatud, noor, rikas ja waimurikas. Aga ta oli waenekene

ennast raskest „ära armaстанud,“ ühe Doktor Siteamisteadusemees sisse. Doktor wõis wist kas waga inetu ehk waga kohmetu olla, muidu ei armaста ilusad ehtemagasinide pidajate tütreid mitte „õpetlasi.“ Wähemalt pidi tal üks käsi kõwer, ehk üks õla madal olema. Ja see doktor Siteamisteadusemees oli Afrika neegrite seas Musta mere ääres uurimas, nagu Miia ütles. Waene Miia! Wiimati wõtawad mustad su kallima lõunaroaks ja julle ei jae muud kui mälestus! — Aga minu enesega ei olnud lugu karwa wäärt parem. Mina olin surmani lolliks tehtud ühe pisitillukese Preisi koolmeistri tütre läbi, keda Riias kaubareisil aasta eest tundma sain. Mina ei teadnud muud põhjust ütelda, miks ta mulle armas oli, kui see, et tal weike käsnašene pahema palge pääl oli, ja lõua ümber weikešed lohukešed, kui ta naeris. Käsnašene ja lohukešed ei läinud nüüd meešest enam ära kas tee mis tahad.

Sellepärašt ootasime meie kirju.

See oli ju waga loomulik, et meie ükssteišele seda tundes oma šaladused ära rääkisime. Weel loomulikum oli, et meie kui ühesugused õnnetumad teine teiselt troosti otsisime. Tema oli minu hää sõbranna, mina tema hää sõber. Kui tema oma doktori häädest omadustest kõneles, ja kaebas, et ta nii kaugel olla, tegin ma osawõtliku näo ja kui ma temale oma weikešt käsnašefega inglit ette maalisin, kes nii waga mu järele igatšeb, kuulas tema kannatlikult päält — ja minul oli kaks kasu — waatis oma ilusate filmadega minu pääle. Ja tröösti oli paraku meile mõlemile tarwis, šest meie kallikešed oliwad laišad kirjutama.

Zälle üksford jäiwad kirjad kauaks ära ja küll mõlemil pool forraga. Minu weike kaebas, et mina enam wiimses kirjäs fordagi „mu süda!“ ei ole ütelnud ja Miia leidis, et tema doktor Siteamisteadusemees palawas Afrikas külmemaš minna. Kui aga, nagu üteldud, meie jelle pääle

kirjutatud kirjad vastamata jäiwad, hakkas Miia õhtutel kuu walgeid bösi wahtima ja mina — mina osisin kaupmees Rahatahan pöest kolme kopiku eest — paela.

Kes teab mis oleks sündinud, kui meie nüüd üksteisele troosti ei oleks jaganud. Miia tuppä minnes tundsin ma haawatud südamele fergitust ja Miia kuuwälge nägu läks elawaks, kui ta minu raamatufogu tuppä tuli ja ma teda istuda palusin. Ja hää Miiafene rääkis kui südamest hää mees doktor olla — ainult sellepärast et ta kangel on, mõtlefin mina — ja kui wäga, kui wäga ta õnnetu on, et firja ei tule. Miia kaebas, Miia kurtis ja nii osawõtlikult, nii trööstiootiwalt waatas mu hää sõbranna mulle filma. Kui nüüd mina omad mured wälja kallasin, ja ütlesin, et mu Friderike see häädus ise, inglifene, särafilmafene on, naeris weike kelmifene Miia filma nurkades ja — waata ikka — kui armsad lohukejed lööwad ta löua ümber kui ta naerab! Ja meie kurtfime üksteisele oma hädad ära ja siis olime lõbusad ja lustilised kui kaks last.

Warum willst du weiter schweifen,
Sieh', das Gute liegt so nah'.

Läksiwad mööda nädalad, läksiwad mööda kuud. Kirjafi meie enam nii wäga ei ootanudgi ja see tuli sellest, et meie üksteist trööstida oskasime. Kui hää, kui õnnetul õnnetusel seltsiline on, kes ise ka sellesamas õnnetu. Meil nüüd küll tröösti just nagu wäga waja ei olnudgi, aga — waata, seda wiisi oli meil asja kokku tulla kõnelema. Ja säääl rääkisin ma oma Friderikest ja mõtlefin Miia ja Miia — ?

Ütsford wõtsin südame rindu ja ütlesin:

„Miia — meie oleme mõlemad puru-õnnetumad, mis siis kui meie omad õnnetusel ühendaksime — Miia mu jüda!“

„Di, küll me oleme õnnetumad!“ hüüdis Miia kui ta õnneft säraval silmil mu kaenlast ärkas. Teine päew seisis ajalehes:

Miia Tenselskerl
Willem Langmüthigkeit
fihlatud.

Algupäraline mõte.*)

Neiu Helmi istub saalis rohilise kirjutuse laua ääres, ilus roosa paber peenikeste näppude wahel, ja wahib — kähär juukseline pääfene ette poole kummardatud — hirmus sügawa mõtteliselt paberi poognakese ja iseenele ilusate sõrme küünte pääle. Neiu Helmi ei taha kena kewade päikese paistel jalutada, neiu Helmi tahab luuletada, neiu Helmi tahab uudisjuttusi kirjutada, neiu Helmi tahab — kuulsaks saada, neiu Helmi otsib — algupäralist mõtet! aknad on eesriietega kinni kaetud, et kewade noormees wäljast tuppa ei saa waadata, linnu lend teda eksitada, karja kellad kõrwu tungida. Pehmed tekkid katawad põrandat, uksele on riiw taha lükatud — mõtted, kus te olete?

Uus sulg pannakse sulepää otsa, tehakse küüne pääl kriitsa, kriitsa, pää waoob weel sügawamale laua pääle — soo, käes! Sulg kastetakse tintipotti ja nüüd, — ah sa kuriloom kärblane! Piriseb aknal ja ajab algupäralise mõtte ära! See tarwis enne wälja lasta. Waata misjugufti suuri asju weiksed pahategijad wõiwad ära rikkuda! Üks ainus kärblane wõib sinu kuulsuse riisuda! Alken pannakse weel suurema hoolega kinni, Schiller, Heine, Geibel ja teised luulekogud, mis nii mõttehäwitawas korras laua pääl on, seatakse paremine korda — noh, nüüd wõib algupäraline mõte keelmata tulla. Darf pääfene rändab luule ilmas ümber, — ah säääl tuleb imekena luule — mõte kuust:

---

*) Ühe Saksa jutu mõtet tarwitatud.

Kuuke kumad ülewalt,
 Waatad ilma wogufalt
 Üle wee ja mägede . . .

Wäsimus tuleb pääle, enam ei saa. Ei saa kuust luuletada! Armastusest? Siis mõeldakse, et ise armastad. Ja weel see Drg, see Drg! See Drg on ju päris Afrikaanlane, ehk ta Europa hariduse küll trepist trepini läbi on käinud. Inimene, kes kõik teaduslised ja kunstikirjad läbi wõtnud, wõib — kena tulewase kuuluse ninakene läheb wiltu — hobuste kaswatamisest ja kunstifönnikust rääkida! Ja nii halastamata pilgata!

Luulemõtte ajas kärbes täna ära, sellepärast parem üks uudisjutt kirjutada. Tarmis aga jutu sisu kofku kawatfeda, siis läheb asi juba ise enesest. Aga kuda? Noh, armastuse jutud on kõik ühesugused. Nii: Arnold ja Helene armastawad üksteist. Esimene armutunnistus. Laikumine musubega. Rahklus. Suur saladus, mida Arnold ei tunne. Tagasitulek. Lepitus ja — pulmad! Soo, nüüd tööle. — Ja Helmi kirjutab:

"Soe päike paistab nii armsaste, nii armsaste. Helene kõnnib kätt südame pääle waotades, ah nii waotades, sest ta Arnold on nii kaugel, nii kaugel, nii kaugel . . ."

Ei, see ei lähe. See kirjeldus on igaw, aga nii tuleb teha: Helene ja Arnold armastawad kaua. Talgi ei pea Arnold seda teada saama! mõtleb Helene. Aga waene Helene jäeb palawikku ja jampsib, millest Arnold kõik teada saab. Ah, tühja, parem nii: Arnold tahab Helenega pulmi pidada, aga raudteel murrab ta jala, kaks kätt. Saab terweks, aga sääl saadetakse ta Türgi sõtta. Türlased tahawad teda wõllasse tõmmata, aga Arnold rabeleb lahti, wõidab oma sõpradega Konstantinopoli ära, toob sultani Tartu raekotta wangi ja tahab Helene järele Kuresaarde sõita, aga Hiina mererööwliid tungiwad laewa kallale, müiwad Arnoldi Muhu

saare paganatele pärisorjaks. Säält põgeneb Arnold ära, ta wõetakse Australia laewa pääle; laew läheb hukka, Arnold upub ära, aga tõuseb Wiiko-Booku saarel jälle elama, kui sääalne kuninga tütar teda enesele tahab, aga — Arnold ei murra Helene wastu truudust! Et teda wahitakse, põgeneb ta kotka seljas Tallinna alla ja säääl peetakse pulmi. Nii on jutt põnew ja mõte algupäraline ja nõnda jutustawad kõik kuulsamad jutustajad meie maal. Kuulsus on magus, rumalad neiud, kes mehele lähewad!

Neiu Helmi on kawa walmis saanud, nüüd puuduwad weel üksi wahetükid, mis juttu — pikendawad. Helmi astub akna juurde — o, säääl seisab Rõmmiku omanik Org akna kohal isa kõrwal ja nad wahiwad nende uut hobust. Org waatab akna poole — mehine kina nägu, mõtleb Helmi; — kui ta aga kunstide ja kirjanduse wastu mitte nii hirmus tuim ei oleks. Kuda isa niisugusest ka ometi lugu peab?

Helmil tärkab hää nõu. Herra Org, kes nii palju lugenud, wõib talle juhatust anda. Tuba sellepärast peab ta wastumeelselt pilkajat kannatama.

Org tuleb tuppä, saapa sääred nii pikad, et üle põlwele ulatawad, nägu päikesest pruun.

Kui julge, mõtleb Helmi.

Org istub kõige lähedamal wiisil pakutud toolile. Erk, lahke nägu.

„Herra Org, siin tahtsin ma üht uudisjuttu kirjutada — andke mulle üks algupäraline mõte!

Ja Helmi räägib jutu kawa ette: „Armaštajad ei julge tundmuse awaldada; nad ei tea kumbgi, kas wastuarmas- tust wõib loota ja — “

„Säääl tuleb siis Org (Org tõuseb püsti ja waatab paluwalt Helmi otsa) palub palawal keelel: neiu Helmi, ole minu, ilma, et ma mereesse uppuma, ehk kotgaga sõitma lähaksin, — neiu Helmi, kas see ei ole — algupäraline mõte?

Mein Helmi leidis jutufirjutaja terawusega, et see wäga algupäraline olla.

„Isakene, ma andsin Drule oma ja-sõna — kas oled kuri?“

„See oli sinust esimene mõistlik — algupäraline mõte, tütrekene.“

Mias.

Ühes käes lillepärg, teises wõileib seisab ta säääl, waatab kord oma laia õlekübara alt üles kahara wahtra otja, kord küstides minu pääle — wiieteistkümnne aastane kenadus — nii naljakalt, nagu — kuda ma pian ütleva — weike, armas ahw.

Nagu oleks ta päikese pailaps, wiibib see meelehääga weikese lillewaenlase pääl, kes oma kurjatööd praegu wõileiwaga pühitseb. Ta waatab naeratades kirjulindilise laia kübara, selle alt wälja waatawa juukse, siniillega kaunistatud õrna rinna ja sirge paenduma keha pääle; weikese ilusa kinga pääle, mis praegu puutuwest koore korhast lahti nokitseb ja mille wallatul omanikul täitsa ükskõik näitab, mis muu ilm temast arwab, wast nii: Ei see ega teine, ei laps ega neiu — niisugune armas segadik mõlematest, nagu ainult üks wiieteistkümnne aastane neiu alustus wõib olla.

Ta nüüd pöörawad kaks päikest minu poole — mitte taewast, waid kenast ümmargusest lapse näokesest — ja küsiwad, kas siis neiu Lilli oma pika teaduslise wadina pääle wastust ei jaagi, mis ta praegu rutuga lintidest, Heine lauludest, kanapoegadest ja kompwekkidest pidas. Mõh — kas?

Soo! Nüüd istutakse puu alla maha, pannakse lillepärg wäga tõsiselt kõrwale ja wõetakse kena kirju kassipoeg sülle, et sellega oma wõileiba jagada. Kaetsemise wäärt kassipoeg!

„Kas herra tädipoeg ei arwa hääks sõnagi wastata,“ küsitakse niisuguse häälega, nagu Mamma õhtu seltskondades Lilli tähele on pannud.

„D ja, Lill — neiu Lilli,“ wastan mina, kes ma sammu kolm eemal wiludas lehtmajakeses istun, pakS Darwini

kirjakogu kõrval pingi pääl. Ma olin järelemõtlemisega ametis, kas ahwid tõeste meie esiwanemad on oluud, kui see weike nõid oma ilmunisega mu tähelepaneku ahwide päält enese pääle tõmbas. Mina olin siin sugulaeste juures surwist koolide wahetaega pidamas — aga no see siia ei puudu.

„D ja, neiu Lilli,“ wastan mina, „aga teie olete wist pahane ju koguni?“

„Mina ei pahanda ialgi.“

„So?“

„Ei mitte kunagi.“

„Esimene niisugune pärli naiste seas.“

„Sde ütleb, mehed on, kes alati ja iga asja juures pahandawad, naise süda annab kõif suuremeelselt andeks.“

„Aa, tark sde, piab ütleva. Aga mis neiu Lilli ise ütleb? Annab kõif suuremeelselt andeks, ka selle, kui talle koolmeister „wäga häa“ asemel „rahul“ kirjutab?“

„Mamma ja sde ütlevad, et tütarlaps sugugi wihas-tada ei tohigi.“

„Plus nendest. Aga tohin küsida, miks neiu Lilli teifi enese eest kosta lasseb?“

„Et herra tädipoeg mu enese arwamised wastamata jätab,“ kostab Lilli terawalt.

„Aa, wõi säält puhub tuul! Esimene tunnistus „suuremeelselt“ andeksandmisest! Noh, aga nüüd üks walus kahetsus ja alandlik andekspalumine lunastab jälle lepitust.“

„Lepitust teeme ükfi, kui mulle õiguse annate, et kus pahandus meeste ja naisterahwa wahel olemas on, süü ikka meesterahwa pool seisab. Kui naeruwäärt asja juures nad näituseks pahandawad.“

„Näituseks?“

„Näituseks luuletajad. Seine ütleb — Lilli hammustab juure tüki wõileiba — et ta oma naisele kõif andeks annab, aga jalapäält temast lahutada lasseb, kui ta tema laulusi laidab.“

"Paraku tõde, mu ärarääkimata tark onutütar. Aga on veel palju naeruväärilisem asi, mis naisterahwad kõhe ära pahandab ja mida nad, weame fibla Eilli, ka kõige kaunimeelsed, kõige naiselikum nendest, igaweste andeks ei anna, mis rassem süü on kui — kuda nüüd teie katekismuses seisab — teotamine pühawaimu vastu, Eilli."

"Seda asja tahaksin ometi mina teada", ütles Eilli, nähtawalt uudishimuliseks saades. "See on küll jälle üks teie niisugaune luule."

"Sula tõde, weike päälekippuja, jula tõde."

"Jäen votama."

"Teie ei usuks, kui muidu ütlesin. Meie peaksite katsuma, ma peaksin tegelikult näituse andma. Aga kust me nii kannatliku naisterahwa wõtame, kes seda andeks annaks, mis mul proowiks ütelda oleks."

"No — wõtke selleks mind!"

"Ei tahaks teid pahandada, Eillikene."

"Mind?"

"Ja Eilli mõetis mind pääläest jalakannani ja tegi fääli juures hirmus tähtsa näo."

"Teie wihastate nimelt," puiklesin ma vastu.

"Ei ial. Veel kord, ei ial, mitte ilma päälgi."

"Olgu, ma annan järele. Aga jäägu wastutamine teie enese pääle kui kihlweo kaotate."

"Ja silistas weikest kassikest, seadis teda oma lillepärja sisse magama, aga sellest õrnusest ei näitnud wiimne liiga lugu pidawat."

"Wiimaks ütlesin ma nagu kogemata:

"Ma pidasin teid ilusaks, Eilli."

"Kas ma siis seda ei ole wõi? Kõik ütlesid, et ma ilus olla," wastas ta kõige wabamalt.

"Sellega on nad eksituses, nagu minagi olin —"

Eilli waatas ehmatawalt küsides mu filmi.

„Eksituses — ?“

„See liig madal otsaesine näituseks — —“

„Aga herra —“

„On päris inetu ja filmad liig hallid — —“

Häbemata — Teie julgete — —“

Enam ei saanud ta ütelda, pisarad tulivad filmi. Ma olin oma weikest sugulast, kes praegu alles kui tehastatud kewade kaju, lõbu, õrnus ja wallatus ühe raami sees, sügawaste haawanud, seda nägin ma ta walusast nuufsumisest.

„Aga Lillikene — Jumala pärast — see oli ju ainult nali.“

Waihus.

„See oli kihlwedu.“

„M — i — s?“

„See oligi see proow, Lilli.“

Lilli waatas tummalt küsides minu otsa, tunnistades, meelde tuletades. Siis aga nähti teda aru saawat.

„Aa — ah!“ hüüdis ta üleni punaseks minnes.

„Te kurjategija! Kudas ma nüüd wõisin seda ometi unustada?“

„Teate nüüd, mida naisterahwad ial andeks ei anna?“

„Daa, aga sedawiisi ei tohi ütelda. Esiteks ei ole see wiisakas, teiseks ei ole see ilus ja kolmandaks ei ole see sünnis,“ seletas Lilli targalt. „Meie koolipreili ütleb, et ühegi inimese kohta, weel wähem ühelegi inimesele ei tohi ütelda, et ta inetu on, waid iluta. Kellel ilu ei ole, ütleb ta, ega see inetu ei ole, waid ta on üksi ilma iluta. Inetu on üks sõna, mis sõnaraamatus sugugi ei tohiks olla, ehk ta küll minusse sugugi ei puutu. Mis teie arwate, kõrgeste auustatud, haritud ja tark herra?“

Mis mina arwan?

Mis mina arwasin, oli see, et ma sellele weikesele armsale suukesele hää meelega ühe musu oleksin annud.

Igapäine lugu.

Kõik jutud algavad sellega pääle, et kuskil midagi iseäralist sünnib, et kuskil midagi saab sündima, ehk et kuskil midagi on sündinud, millest iseäralised asjad järele on jäänud.

Selles jutus siin ei ole midagi iseäralist; sellel ei ole muust jutustada kui ainult waehest Punašoo Marist.

Ta ühe Punašoo Mari elus ei ole tõeste midagi iseäralikku ette tulnud, ei alguses ega lõpus. Kuda ta elas ja oli, nõnda on palju teisi ka elanud. Need ristikesed mis kirikaeda katawad, ühed täna pandud, teised kõdunenud, kolmandad pool küllakile, neljandad päris maha langenud — need kõik rääkiwad Maridest, kes kord sündinud, elanud ja surnud nagu Punašoo Marigi.

Kui ta poole aastane oli, suri ta ema ära ja kui ta roomates ukse päält kukkus ja otsaesise ära lõi, wõttis teda karjatse naine kaswatada, kus ta nii kaua põrandal kasuka tüki sees istus kuni käima hakkas.

Isa oli ju enne ta sündimist surnud.

Kui ta küla sead ära oli hoidnud ja weel aastat kuus kaswanud, oli tal suur õnn: ta sai taluperenaiseks. Kus külas perenaised riide „kruuti“ otsisid, sääl wõeti seda Punašoo Marilt, kus perenaised tüdrukudele eeskujuga juhataisid, sääl nimetasid nad Marit, ja kus kord jõukaks ja õnnelikuks loodeti saada, sääl sooviti Punašoo Mari sugune olla ja kus sant weel kest õõ ajal ulualust leidis, see oli Punašoo.

Punašoo oli talu nimi.

Kui Mari mees ära suri, oli tal wiis poega. Kõige wanem trallitas karjas, kõige noorem hällis.

Wahemised kisasidwad weel kõi, tihti ühe korraga.

Mari lõikas ühele leiba, pani teisel jalgu kinni, seadis kolmandale pudipõlle ette, mõetis julastele wilja seemet wälja, muretšes, et krediit-kassa wõlg iga aasta tasa sai, ehk küll mees wiimse rublani esimese sissemaksu ajal koha eest wälja oli annud.

Mõnikord üteldi ka, Mari olla lastele kuri. Mine katsu enne poeglastega walmis saada, katsu siis ja ütle. Päälegi, kui neid wiis tükki on. Siin kinga pael wibupüsiile pandud, sääl wõfinöörid puuhobusele ohelikuks lõigatud, kaalikas kaidud ehk sauna katus sisse tallatud. Kuhu waatad, sinna wõmmi waja.

Uga Mari kaswatas pojad üles ja et aeg niisugune oli, mil kroonuteenistusest iga wiisi wabastada lubati, pani Mari ühe peremeheks, teise peremehe abiks, kolmanda rõugepanijaks, neljanda kellegile kasupojaks ja wiienda koolmeistriks.

Kõi jäiwad talle „enešele“ ja ta ei tarwitanud kellegi abi selle juures, nagu ta enne nende kaswatusel ajal kellegile nende pääle ei kaebanud.

Pojad sirgusiwad üles kuusena, ema jäi alla poole kōweraks. Ema ei nõudnud nende käest isesugust tänu, poegadel ei tulnud meelde seda pakkuda. Ema andis weel kotikesi ja pekikesi tagast järele, kui pojad ju ise enese peremehed oliwad. Ei ta ütelnud kellegile: Maksa ära!

Uga siis tuliwad Marile raskest ajad. Neli poega suriwad ühe aasta sees. Ta käis neid kõiki furnuaiale saatmas. Mis ta kodu tegi, kes seda nägi — aga ei ta jooksnud kellegi juurde külasse nutma.

Kui wälk ta maja põlema lõi, kus wanem poeg peremees oli, oli Mari ainuke, keda tulest wälja toodi, majad põlesiwad wiimseni.

Uus peremees wõttis Mari enese sauna.

Kui ta nüüd, kепike kões, pühapäeval kiriku mäest üles palwele tudiseb, ütlevad talle inimesed:

"Küsi ometi walla waestekaslast enesele raha. Sul on ju õigus saada."

Siiis waatab Mari rahulikult otja ja ütleb:

"Kuni ikka weel näpud sula juures liiguvad, ei ole waja."

"Kes sulle ka annab?"

"Perenaine andis eilegi kakuse leiba ja potikese piima. Palju mulle wanale inimesele waja on."

See oli jutt waesest Punasoo Marist.

Juhataja.

	Lehekülg.
1. Esimesed kirjaniku tundmused	3
2. Peipsi pääl	13
3. Dnupojad	18
4. Pahased naabrid	23
5. Saaniga sõitsin ma sõhinal.	35
6. Muldmäe Mats	46
7. Dotajad	52
8. Algupäraline mõte	57
9. Nias	61
10. Sgapäine lugu	65

- Schnakenburg'i juures Tartus ja Riias** on trükitud ja igas raamatupoedis saada:
- Abelliino**, juur bandiit ehk eluwõtja. Rahwa õpetuseks jutustanud J. Vermann. Hind 16 kop.
- Agnes Bernauer**, waene habeme ajaja tütar ja Baieri hertsogiina ehk armastuse ja hariduse wägi. Hind 30 kop.
- Alfonso ja Noosa**, ehk armastus ja lättemaksmine. Üks hale lugu. Ümber pannud H. Thuberg. Hind 16 kop.
- Ameerika metsades**. Vilt elust uues maailmas. Wälja annud F. Mettus. Hind 18 kop.
- Ära müüdnud tuningas**. Hale jutustus noore rahwale. Hind 15 kop.
- Alus Magelooone**. Wäga armas ja hale jutt noore ja wanale jutustanud J. Pärmann. Hind 10 kop.
- Jõulujutud**. Wälja annud E. G. Malm. Hind 20 kop.
- Jõulu-puu**. Jõulu kingituseks noorele rahwale. Kirjutanud M. J. Eisen. Hind 15 kop.
- Zuhan ja Adeele** ehk armastus ei küsi seisuse järele. Wälja annud J. Pärn. Hind 20 kop.
- Zumala abiga omast jõuust**. Eesti rahwa elust. Kirja pannud J. Pärn. Hind 35 kop.
- Zumala maatejes**. Jutustused Kuuramaa elust. Kirjutanud E. H. Pantenius. Hind 20 kop.
- Jutustused Wenemaalt**. Kõrku korjanud ja wälja annud M. J. Eisen. Hind 20 kop.
- Kass sõjawangi**. Üks jutustus Inglis-Prantsuse sõjast. Wälja annud M. J. Eisen. Hind 20 kop.
- Kilplaste imewärkiliidud**, wäga kentsakad, maailmas kuulmata ja tänini weel üleskirjutamata jutud ja teud. Wälja annud Dr. Fr. N. Kreuzwald. Teine trükk. Hind 20 kop.
- Kinjatused elu-teede peal**. Opeelik jutt noorte sõbradele. Franz Hoffmanni järele G. Tidemann. Hind 25 kop.
- Kooperi jutustused Ameerikamaalt**. Rahwaka jutud. Eesti rahwale Franz Hoffmanni järele jutustanud J. Vill. Estmene jagu. Hind 50 kop.
- Audas elu, nõnda jurm**. Jutustus Pariisi elust. Hind 15 kop.
- Pildid Püha Issameie Palwe seletuseks**. Üheksa juttu, kirjutanud R. Fries, kirikuõpetaja Heiligenstedten'is, III. jagu, à 40 kop.